

Молода Україна

журнал українськот демократичног молоді

РІК ВИДАННЯ XIV

СІЧЕНЬ-ЛЮТИЙ — 1964 — JANUARY-FEBRUARY

Ч. 111

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ :

М. Рильський, О. Марунич, М. Сингаївський, І. Качуровський, В. Бичко, Л. Костенко: **З нових поезій**; Д-р С. М. Фостун: **Борис Грінченко**; О. Коновал: **Запорізькі Січі**; П. Тичина: "Ой, що на Софійському"; В. Шелест: **До слідів егейської культури на Подніпров'ї**; Б. Бородчак: **Спостереження та думки про ОДУМ**; Я. Б.: **Слідами советської статистики: дещо про національність, мову та рівень освіти**; О. Коновал: **Запросити чи не запросити представників України на відкриття пам'ятника Шевченкові?**; І. Дубилко: **З приводу ялинки Юного ОДУМ-у**. З одумівського життя і праці, вісті з України, тощо.

МОЛОДА УКРАЇНА

видавє

Центральний Комітет
Об'єднання Демократичної
Української Молоді

Голова ЦК — Є. ФЕДОРЕНКО

Редакція Колегія.

Адміністратор — В. ПАВЛЮК

Умови передплати в Канаді:

За 6 чисел (півроку) \$2.00, за
12 чисел (один рік) \$3.50.

В США та інших країнах за
12 чисел — \$4.00.

Ціна окремого числа 35 центів

MOLODA UKRAINA

(Young Ukraine).

A Ukrainian Monthly Magazine.
Published by the Central Committee of the Ukrainian Democratic Youth Association.

President: E. FEDORENKO

Subscription in Canada:

6 issues (6 months) \$2.00, 12 issues
(one year) \$3.50. Single issue 35 ¢.

MOLODA UKRAINA,
Postal Station "E", Box 8
Toronto, Ont., Canada

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

В Аргентині:

"Rada"
Av. J. M. Campos 556,
San Andres, F. C. Mitre
(Bs. As.), Argentina.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London W. 11. — England.

У Франції:

Mr. N. Grouchetsky,
33, Rue Roque de Fillol,
Puteaux, Seine, — France
K-to: Paris CC 11.087.11

РЕЗОЛЮЦІЇ

ТРИНАДЦЯТОГО ЗІЗДУ ОДУМ В США, ЯКИЙ ВІДБУВСЯ 9 - 10 ЛИСТОПАДА М. Р. В ІРВІНГТОНІ

Тринадцятий Зізд ОДУМ-у в США:

- Вітає Президента та Уряд Сполучених Штатів Америки.
- Вітає поневолений український народ, а зокрема молодь, яка повсякденно стверджує прагнення до волі й незалежності.
- Сердечно вітає Українські Церкви, Державний Центр УНР в екзилі, молодечі організації, установи і товариства, що підтримують українські національно-державні ідеали.
- З глибоким сумом сприйняв вістку про смерть Івана П. Багряного — почесного члена ОДУМ-у, віце-президента УНР, провідника УРДП, визначного письменника, поета, публіциста. Його смерть — це незаступима втрата для української культури і політики. Хай його життєвий шлях буде нам взірцем, а ідеї — дороговказом.
- Вітає ініціативу конгресменів Флада і Дарвінського в справі створення Комісії Поневолених Народів при Американському Конгресі.
- Протестує проти статті "Афера Шевченка" в "Вашингтон Пост" з 18-го жовтня 1963 р., закликає філії та все членство писати листи до згаданої газети, а Головній Управі доручається вислати листа від імені Зізу.
- Стверджує, що виховання юнацтва є не лише завдання ОДУМ-у, а також і всього українського організованого суспільства. Тому гаряче апелює до українського громадянства, зокрема до бувших одумівців, близьче зацікавитися працею й діяльністю ОДУМ-у та допомогти йому, вступаючи до Товариства Приятелів ОДУМ-у чи в ряди сенійорату ОДУМ-у.
- Підтримує рішення 7-ої Конференції ЦК ОДУМ-у про потребу існування однієї Головної Виховної Ради при ЦК ОДУМ-у.
- Вітає відновлення Стипендійного Фонду ім. Павлушкова при ЦК ОДУМ-у і закликає одумівську молодь йти до високих шкіл та звертати увагу на студії суспільних та гуманістичних наук.
- Постановляє, що кожен одумівець повинен передплатити орган ОДУМ-у — журнал "Молода Україна" та постаратися приєднати по два передплатники до дати наступного Зізу ОДУМ-у.
- Вітає членів ЦК ОДУМ-у, Виховної Ради, Товариства Приятелів ОДУМ-у.
- Постановляє відбути 14-ий Зізд ОДУМ-у в місті Чікаро.
- Виносить щуру подяку всім особам та установам, які привітали 13-ий Зізд ОДУМ-у.

РЕЗОЛЮЦІЙНА КОМІСІЯ.

ДО НАШИХ ПРЕДСТАВНИЦТВІВ!

З уваги на Різдвяні та Новорічні Свята, що створили перерву в праці як редакції, так і друкарні, це число журналу виходить за січень-лютий ц. р., але вважається одним (не подвійним) числом. Це не відіб'ється на передплатниках: передплата буде відповідно пересунена і вони одержать повну кількість належних їм чисел журналу.

Адміністрація "Молодої України".

На першій сторінці обкладинки:

Ансамбль дівчат Юного ОДУМ-у в Чікаро: (зліва) Катя Ковальчук, Ліда Мартинович, Людмила Мирутенко, Любі Литус, Любі Петренко, Ліна Степова, Валія Пошиваник, Люсія Петренко, Марія Ковальчук та Олена Косогор.

З НОВИХ ПОЕЗІЙ

Максим РИЛЬСЬКИЙ

Я К Н Е Л Ю Б И Т И ...

*Як не любити зими сніжносиньої
На Україні моїй,
Саду старого в пухнастому інєї,
Сивих, веселих завій?*

*Як не любити весни многошумної,
Меду пахучих суквіть,
Як не любити роботи розумної,
Праці, що дух веселить?*

*Як не любити утоми цілющої
Після гарячої гри,
Поклику птаха над темною пущею,
Рідних пісень з-за гори?*

*Як не любити любов'ю наснажених,
Мудрістю сповнених книг,
Трап невідомих, дерзань ще не зважених,
І небосхилів нових?*

*Як не любити людини, що з атому
Креше добра блискавки,
Як не любить по змаганні завзятому
Дружнього стиску руки?*

*Як не любити пори, коли ночами
В щасті тремтить соловей,
Як не любить під бровами дівочими
Синього сяйва очей?*

Ольга МАРУНИЧ

ВИЙШЛА ДІВЧИНА В САД

*Розгулялась метіль, завиває, співа,
Чарівниця-зима сипле сніг з рукава.
Вийшла дівчина в сад, — в білім мареві світ...
— Ох, невже не знайде милий путь до воріт?...—*

*Не журись. Не було ще такого в житті,
Щоб зима замела для побачень путь.
...Сива шапка в снігу і за коміром сніг,
Тільки в карих очах жаром жевріє сміх.*

*Руки дівчини взяв у долоні свої,
І здалося обом: десь дзвенять солов'ї...
А як вдвох лиш на мить зупинились в саду, —
Потонуло село в яблуневім цвіту...*

Микола СИНГАЇВСЬКИЙ

Н І Ж Н І С Т Ъ

*Не вернусь,
не озвусь,
не покличу,
тільки очі, як гострі мечі,
розітрутъ твою ніжність вічну
і самотньо заплачутъ вночі.
Вітер слід мій крізь ніч
загубить,
вип'є тишу,*

*мов сон, скупу.
А твої виноградні губи
пересмагли, як трави в степу.
Степе мій. Голубе розділля,
ти у серце мое проріс.
Ходить поруч мука невільна
із очима густими, як ліс.
Занеси мене в темні хащі, —
я наснівся її очам.
Буде солодко, сумно і важче,
і не треба легкости нам.
Їй нелегко бродить вулицями,
занесе нас у ліс, у степ.
Гілка горнеться,
гнеться,
вруниться
і безпам'ятно гінко росте.
А обнімутъ безжурні руки,
ти печаллю схились до землі...
Образ ніжності і розлуки
зацвіте на моєму столі.*

Ігор КАЧУРОВСЬКИЙ

*На пасіці, од вуликів, безсонний перегуд.
Для стомлених, для зламаних спочинок тільки
тут.*

*Темніс кипарисовий загострений пілон,
Поблід у світлі місяця високий Оріон.
Безлюдної околиці закурений моріг,
І пес лежить, задуманий, у мене біля ніг.
Тополі пахнуть росами, і медом — будяки.
Займаються між травами і гаснуть світляки.
Війнула прохолодою блакитна благодать.
Не згадуватъ, не мріяти, а тільки споглядатъ.
Сидиш собі та слухаєш нічне сюрчання жаб.
А там неначе вирвалось з цупких соснових лап
Сузір'я перевернуте Південного Хреста...
Все вище коло місяця...
Все глибше самота.*

Валентин БИЧКО

ПОЛЕМ МЕНІ НАГОВОРЕНА

Мово моя українська —
Батьківська, материнська,
Я тебе знаю не вивчену —
Просту, домашню, звичну,
Не з-за морів прикладану,
Не з словників насмикану.

Ти у мені із кореня —
Полем мені наговорена,
Дзвоном коси прокована,
В чистій воді смакована,
Болем очей продивлена,
Смутком багать продимлена,
З хлібом у душу всмоктана,
В поті людськім намокнута,

З кров'ю моєю змішана
І аж до скону залишена
В серці моїм. Ти звеш сюди
Добрих людей до бесіди.

Бесідо ж моя щира,
Всіх я до тебе запрошу.
Тільки у вас я вірую,
Люди мої хороші!

Тільки для вас визбирую
Чисті, не запорошені,
Світлі слова, мов промені,
Неголосні, єдині.
З вами в розмові, в гомоні
Чую себе людиною.

Ліна КОСТЕНКО

БІЛА СИМФОНІЯ

Було нам тоді не до сміху.
Ніч підняла завісу —
біла симфонія снігу
пливла над щоглами лісу.

А ліс, як дрейфуюча шхуна,
скріпів, у льоди закутий...
І хлопець, зворушило юний,
сказав із дорослим смутком:

— Ти пісне моя лебедина,
останнє мое кохання... —
В такому віці людина
завжди кохає востаннє.
Бо то уже справа гідності —
життя, бач, як сон, промайнуло.
Підлітки для солідності
мусять мати минуле.

Завіяні снігом вітрила
звисали, як біла гичка...
Я теж йому щось говорила
і теж, певно, щось трагічне.

Було кохання фатальне,
майже з драми Ростана...
Я тільки сніг пам'ятаю,
отої, що давно розтанув.
Білу симфонію снігу,
шхуну, в льоди закуту...

А нам з тобою — до сміху!
А нам з тобою не смутно.

І добре тобі, і весело
на білому світі жити.
Ти тільки, як всі воскреслі,
не любиш про смерть говорити.

І маєш, напевно, рацію.
Минуле вмерзає в кригу.
І це вже не декорація...
Біла симфонія снігу.

Стогне завія до рання,
зламавши об ліс крило...
Ти — мое перше кохання.
Останнє уже було.

(“Україна”)

Д-р С. М. ФОСТУН

БОРИС ГРІНЧЕНКО

1863 — 1963

“На тім полі каміння було
Поле все бур'яном заросло,
Зупиняється мій плуг на тім полі,
Ta не кидав робить я ніколи”.

Б. Грінченко (“Хлібороб”)

Чи не найкраще схарактеризував оцими вищесказаними словами свою велику пionерську працю Борис Грінченко, пionер українського національного пробудження, великий патріот і борець за краще майбутнє українського народу, поет, письменник, науковець, суспільно-громадський і культурно-освітній діяч, для якого рідний край був би тим найвищим добром, якого шукає людина й задля якого вона повинна йти на всяку жертву.

Народився Борис Грінченко 27-го грудня 1863 року, на хуторі Вільховий Яр на Харківщині. Його батько був штаб-ротмістром у відставці. Мати Борисова була з панської родини, а її батько був полковником царської армії. Говорила вдома тільки по-російськи. Малий Борис виро-

став під впливом чудової української природи, любив українські казки, пісні, приказки й радо завжди розмовляв з селянами.

Коли помер Борисів дядько, сім'я Грінченка дісталася в спадку другий хутір Кути, або Долбино на Харківщині. Батько Бориса продав Вільховий Яр і вся родина перебралася до Кут. Цей хутір був серед чисто українських сіл, і тут Борис мав змогу добре вивчити українську мову й фольклор.

Вчився Борис майже самотужки, а навчившись читати, він з захопленням і запалом прочитував переклади світової літератури, як теж уже пробував писати свої вірші. В однадцятому році життя Бориса віддали в реальну школу і там він уперше прочитав “Енеїду” Котляревського, а також випадково попав йому в руки Шевченків “Кобзар”. Ця книга мала величезний вплив на молодого Бориса; він почав ще пильніше вивчати українську мову. Прочитав він тоді твори Котляревського, Квітки-Основ'яненка, Куліша, Марка Вовчка та ін., і відтоді почав писати свої поезії українською мовою.

В 1879 р. він дав одному зі своїх товаришів заборонену царською цензурою книжку "Парова машина"; ця книжка попалась батькові товариша до рук, а той негайно доніс в поліцію. Бориса ув'язнили, він пробув у в'язниці півтора місяця. Вийшовши з в'язниці, Борис уже не мав можливостей далі вчитися в школі й повернувся додому. Переїхавши майже рік на хуторі, Борис виїхав до Харкова і там з допомогою дядька поступив на працю в скарбовому уряді. Працюючи, Борис підготовлявся до екстерного іспиту на вчителя і йому пощастило такий іспит успішно скласти.

Учителювати почав Грінченко в селі Веденському, Зміївського повіту на Харківщині, за десять карбованців в місяць. За деякий час його перевели до села Семенівки або Тройчасті, а опісля до Олексіївки. Всюди Грінченко проваджував різні новації в тодішню навчальну систему, за що був постійно переслідуваний владою, яка навіть була звільнила його з посади на деякий час.

В 1884 р., Грінченко одружився з учителькою Марією Миколаївною Гладилиною, яка була йому вірним другом і помічником. Писала вона також під псевдонімом Марія Загірна. Учителюючи в Олексіївці, Грінченко склав для своєї дочки Настусі граматику, а також і читанку. В кожному селі, де йому доводилося вчителювати, Грінченко збирал селян, проводив читання українських творів і працював наполегливо над поширюванням національної свідомості серед народу.

В 1893 р. Грінченко покинув учителювання, а в 1894 р. переїхав до Чернігова, де прожив повних вісім років. Працював у Земстві, а при тому писав і видавав книжки для народу та заполадливо збирав етнографічні матеріали.

Видавати книжки вважав Грінченко великим своїм завданням. Він твердив у своїй праці "Перед широким світом", що "не повинно бути в Україні двох літератур, — одна для пана, а друга для селянина, а повинна бути одна література". Знаючи, яку важливу роль в освідомлюванні селян відіграє українська книжка, Грінченко намагався видавати науково-популярні книжки для народу. В своїй праці натрапляв він постійно на різні труднощі з боку царської цензури, яка не допускала його творів до друку. Наприклад, читачу книжку "Робінзон Крузо" Грінченко мусів п'ять разів переробляти, поки її дозволено надрукувати українською мовою. Видав Грінченко власним коштом 50 книжок. У Чернігові він заснував видавництво освітньої літератури, в чому помог йому Іван Череватенко, записавши для видавництва 1.000 карбованців. Завдяки допомозі й підтримці таких діячів як Франко, Шухевич і Паньківський, Грінченкові праці друкувалися також і на сторінках західноукраїнських видань "Зоря", "Правда", "Дзвіночок", "Буковина", "Зеркало", "Учитель", "Бібліотека для молоді" та ін.

Вперто працюючи для добра свого народу, Грінченко говорив:

"Наша ідея не може вмерти. Вона подужає

Борис Грінченко. 1903 рік.

всі перешкоди. Коли ідея жива, то нема їй на світі ніяких перешкод. Наша ідея жива і живуча. Вона не вмерла вдало гірших обставинах, не вмире й тепер. Вони тепер сміються, а ми терпимо. Але прийде час, коли ми засміємося веселим радісним сміхом".

Писав Грінченко дуже багато: оповідання, поезії, повісті, наукові розвідки, видавав зібрани етнографічні матеріали, навіть привіз до Чернігова й разом із дружиною впорядкував частину музею поміщика В. Тарновського і видав грубу книгу з потрібним описом експонатів особливої історичної цінності в тому музею.

В 1902 році Грінченки мусіли вийхати з Чернігова й поселилися в Києві. Там Грінченко відразу взявся до праці, попавши, очевидно, в конфлікт із місцевою цензурою. Революційні події 1905 року дещо злагоднили цензурний режим, а тому Грінченко кинувся до праці в усіх пілянках. Його приятелі говорили, що "Грінченко, — лютий до праці". Він став першим редактором і видавцем українського щоденника "Громадська Думка". Цього щоденника вийшло 195 чисел, а потім його заборонила царська цензура. Грінченко не здався й замість "Громадської Думки" почав видавати новий часопис під назвою "Рада". В 1906 році він також починає видавати й місячник "Нова Громада".

Крім літературної і видавничої праці Грінченко активно включився в політичне і суспільно-громадське життя. Він заклав Українську Радикальну Партию, яка вкоротці ввійшла до УСДП, бо сам Грінченко не мав часу присвятити їй більше уваги. Він заснував теж "Просвіту" й був її головою до 1909 року. Впродовж чотирьох років свого існування "Просвіта" видала 36 добрих

науково-популярних книжечок, впорядкувала багато народніх читанок, відбувала регулярно літературні вечори, зібрала на пам'ятник Шевченкові більше як 1.000 карбованців, мала 650 членів і велику бібліотеку.

Життя Бориса Грінченка в Києві було періодом найбільшої його науково-літературної і громадської діяльності. Його світогляд був характерний своєю непримиренністю до Москви й непримиренністю до всякого опортунізму. Він не був доктринером, але його світогляд можна характеризувати як передвісництво українського націоналізму.

В 1906 році Грінченко зазнав багато горя. Його єдина донька Настя, яка брала активну участь в Революційній Українській Партиї (РУП), була двічі ув'язнена. Перше ув'язнення підірвало здоров'я й вона важко хворіла, а з уваги на її смертельну недугу її звільнили з другого ув'язнення, однаке царський уряд наклав на неї домашній арешт. І так під жандармським наглядом вона й померла 1908 року. Її смерть була великим ударам для Грінченка, а до того ще і його дружина важко хворіла в тому часі. В Грінченка виявилася туберкульоза, яка швидко почала руйнувати його слабе здоров'я, й лікарі порадили йому виїхати в Італію на лікування.

В Італії Грінченко з дружиною замешкав у Оспедалетті, але дуже сумував за Україною і хотів чимкоріше вертатися. З дружиною вчився італійської мови і вони разом почали перекладати для дітей одну дитячу італійську книжку. Здоров'я Грінченка постійно гіршало, і хоч він рвався в Україну, йому було важко навіть пройтися по кімнаті.

Діждавшись весни, Грінченко пробував навіть ходити, і здавалось, що йому краще. 14 квітня він довідався, що царський режим закрив "Пропсвіту" в Києві; це страшенно його пригнобило. Йому нагло погіршилося, і 23 квітня 1910 року Грінченко помер.

Тіло його перевезли в Україну й поховали 10 травня того ж року.

Заповіт Бориса Грінченка висловлено в вірші "Хлібороб". Грінченко твердо вірив, що його велике діло не вмре, що його продовжуватимуть майбутні українські покоління, — "його сини й доньки". Він писав:

"Я убогий родивсь, і в ті дні,
Як вмірати доведеться мені,
Тільки горе та стомлені руки
Та ще серце зотлілеє з муки,
Я зложу у дубовій труні.

Не велике я поле зорав,
Та за плугом ніколи не спав,
Що робив, те робив я до краю,
І всю силу, що мав я і маю,
На роботу невпинну ю клав.

Мої діти — і дочки й сини, —
Всі укупні зібрались вони,
Як почнуть до обіду сідати,
Будуть хліб, що придбав я, ламати,
І згадають мене у труні.

I за те, що працюючи зміг
Згодувати і викохати їх,
To про мене в їх згадка не згине,
Після мене за довгі години
Мое діло не вмре серед їх".

**

Наукова, літературна й видавнича праця Бориса Грінченка дуже велика й всестороння. Прямо важко собі уявити, як багато працював цей невтомний піонер у ділянці літератури й освіти. Писав Грінченко під псевдонімами: Іван Перекотиполе, Г. Вільхівський, Василь Чайченко.

В своїх поезіях Грінченко закликав палко любити свій рідний край, щиро й жертвоно для нього працювати:

"О скільки гір нам треба розкопати,
Засипати безодень, скільки нам,
Розвіять хмар з насупленого неба,
Зорати обліг, посіять хліб людям".

Любов до рідного краю, за словами Грінченка, примушує людину до найважчої праці. Тим, що не вірять у свої сили, він говорить:

"I не думай про те ні на мить,
Що не можеш нічого зробить.
Коли палко і щиро кохаєш
Ти убогий і рідний свій люд".

Народне життя в творах Грінченка не розгортається такими широкими психологічними образами, як, напр., у Мирного, або в Нечуя Левицького. Україна в Грінченка — це край великої і важкої праці, до якої він наполегливо закликає земляків. Не дарма Грінченка називають поетом праці і людиною, яка знала свій обов'язок, свою повинність. "Я повинен" звучить у Грінченка як його найбільший аргумент, як "ультіма раціо".

Грінченко був творцем свого часу. Він вибрав собі найтяжчу дорогу й прямував нею упродовж всього свого життя на службі рідного народу. Для нього чужі й далекі були одиниці, які не ставили собі ясних і виразних цілей в житті. Гордій, у повісті "На розпутті" — це згублена людина, для якого він не може знайти місця в народі. Для Грінченка героєм є Демид у тій же повісті. який гордо каже, що "май світогляд іде не від Толстого, але від Шевченка, я люблю свій край і хочу, щоб він став дужим і щасливим".

Такі люди творитимуть майбутнє України, — вірив Грінченко, і він намагався своєю творчістю таких людей виховувати в українському національному дусі. Звертаючися до українського минулого, Грінченко шукав у ньому прикладів ідеальної, глибокої любові до рідного краю. В одному зі своїх ще дуже ранніх віршів "Минуле", що був надрукований в альманаху "Рада", Грінченко писав:

"Як море широке, степи простяглися,
Висока трава коливає,
Де шаблі козачі бряжчали колись,
І лихо гуляло і воля цвіла,
Ставали на валку тут люди,
На валку за волю та правду святу
За рідної ненъки свободу" ...

Герої і лицарі у Грінченкових творах здебільшого гинуть, падають в боротьбі, але їх пам'ять глибоко шанують українські покоління:

...і співають вічну пам'ять
Всім, хто вмер за Україну...

Грінченко твердо вірив, що прийде ще світлив час, коли українці діждуться щасливих і радісних днів. І таку тверду й глибоку надію він висловив у поезії "Прийде":

"О, прийде запевно той день,
Що ми одпочинем од мук.
І скінем заліза важкі,
Зі зв'язаних стомлених рук!"

Крім поезій Грінченко написав п'ять великих повістей: "Соняшний промінь", "На розпутті", "Брат на брата", "Серед темної ночі", "Під тишинами вербами".

В своїх повістях Грінченко висвітлює головно людей, які трудяться і працюють для свого народу.

Марко з повісті "Соняшний промінь" працює над освітою народу, навчає селян читати й писати. Його дружина, донька поміщика, стає простою вчителькою й міняє вигідне безтурботне життя на злиденне життя сільської вчительки. Це підриває її здоров'я й вона вмирає. Але вмираючи, вона твердо вірить, що колись правда таки переможе. Перед смертю вона каже:

"Коханий мій, не тим мені школа вмирати, що так рано покидаю світ. А того мені школа, що я схожу зі світу без сліду, не покинувши нічого моїй матері Україні, не зробивши для неї нічого".

З дрібніших оповідань Грінченка, яких він написав понад 30, вирізняються: "Без хліба", "Хата", "Нелюб", "Сестрица Галя", "Каторжна".

Писав Грінченко й драми. Це "Ясні зорі", "Серед бурі", "Степовий гість", "На громадській роботі", (Арсен Яворенко), "На новий шлях", "Нахмарило".

Багато працював Грінченко над перекладами з західноєвропейської літератури, як, напр., творів Шіллера, Гавптмана, Зудермана, Мірбо, Ібсена, Метерлінка, Андерсена, М. Твайна.

Основні, великої вартості твори Грінченка — це "Етнографічні матеріали" й "Словник української мови" в чотирьох томах, за який він одержав другу премію Костомарова від Петербурзької Академії Наук.

Більшовицький режим виключив і усунув Бориса Грінченка з пантеону великих українських письменників і діячів. Для більшовиків Грінченко був націоналістом, і його твори від 1931 року не друкуються. Тому молоде українське покоління в Україні майже нічого не знає про Грінченка. В минулих роках був тільки виданий його чотиритомний словник.

Українська спільнота у вільному світі повинна в соті роковини з дня народження цього велико-го сина української землі відновити і зберігати пам'ять про Бориса Грінченка — невтомного просвітителя українського народу в XIX ст.

("Н. Ш.")

ПІДГОТОВКА ДО ВІДКРИТТЯ ПАМ'ЯТНИКА ШЕВЧЕНКОВІ

Програмова Комісія Комітету Пам'ятника Шевченкові на останньому засіданні намітила основні точки програми урочистостей 30 — 31 травня 1964 року у столиці США Вашингтоні з нагоди відкриття пам'ятника співцеві свободи — Тарасові Шевченкові, у 150-ліття з дня його народження.

Провадиться формування об'єднаного виступу українських хорів на площі під час відкриття пам'ятника Шевченкові. Шість або сім хорів виступатимуть разом і в окремих концертах, які відбуватимуться 30-го травня ввечері у великих концертових залах у Вашингтоні. До програми пляновано і виступи відомої Капелі бандуристів ім. Т. Шевченка з Дітройту та визначних українських солістів.

Українські організації молоді підготовляють свою участь в урочистостях. Плянується організована дефіляда вулицями Вашингтону до площі з пам'ятником Шевченкові, де відбудеться урочисте відкриття пам'ятника. На одному зі столичних стадіонів відбудеться вільні вправи, фестиваль танців, виступи молодих бандуристів, хорів і т. д.

Після відкриття пам'ятника Шевченкові передбачається бенкет у залі, що вмістить понад 6.000 учасників.

Програма урочистостей, після остаточного узгодження та ухвали, буде заздалегідь оголошена як у пресі, так і в окремих обіжниках, що надсилатимуться всім місцевим КПШ, відділам УККА та українським центральним установам і організаціям.

Малоросія вічно приваблива для малороса: вона має до цього часу в собі щось самостійне, своєрідне; віддалитися в Малоросію не те, що виїхати в глушину Саратовську, а віддалитися в інший край, в інший світ, ніби-то в іншу державу. Не говорю вже про її природу, про її клімат...

Тут (у Полтаві) Жемчужніков, молодий мальяр з великим талантом, він пристрасно любить Малоросію, уже три роки її відвідує. Він присвячує себе епізодам з козацької історії, хоче малювати картини до українських дум, які співають бандуристи... він добросовісно вивчає козацьку поезію, знає майже всі думи напам'ять і, повністю володіючи малоросійською мовою, завів знайомства з бандуристами і сам багато зібрав пісень і дум. Між іншим, в Малоросії це робити легше, ніж в Росії; тут художник, що малює вид природи, не здієвuje нікого не тому, що це явище трапляється часто, а тому, що розуміння вишуканих мистецтв доступніше найпростішому малоросові і він сам здібний любуватися красою кольору цілими годинами.

I. С. АКСАКОВ (Іван СERGEЕВИЧ Аксаков ввего письмах. Том третий. 1892

ІСТОРИЧНИМИ МІСЦЯМИ УКРАЇНИ

Олексій КОНОВАЛ

ЗАПОРІЗЬКІ СІЧІ

Південні кордони степової України лежали відкриті перед татарськими навалами. Орди татар без перешкод заходили глибоко в Україну. Вони грабували господарства, палили села і брали людей в ясир.

Щоб спинити напади татар, черкаські та канівські староства, в кінці 15 століття, почали тримати на службі людей — оборонців своїх територій. Ці оборонці називались козаками. Козак — слово татарське, що значить юнак, молодець. Тому, що козаки-оборонці перебували нижче Дніпрових порогів, їх називали запорізькими чи низовими козаками.

Ріка Дніпро, обабіч якої отаборювались козаки, перепливала пороги і широко розливалася на багато русел і рукавів. Серед води вирости сстрови, нераз скелясті, покриті лісом, та плавні, які заливалися водою навесні під час повені.

Праворуч і ліворуч від Дніпра-Славути тяглися безмежні степи, цілком незалюднені, повні дичини.

До оборонців-козаків почали приєднуватися селяни. Вони втікали з правобережної України, де панували свавільні польські пани.

Число козаків-утікачів все зростало й зростало. До козаків на Запоріжжі приєднався також князь Дмитро Вишневецький. Він був чоловік багатий, мав на Волині кілька сіл, однаке залишив своє майно й пішов козакувати. Вишневецький був досвідченим вояком і бачив, що татарські наскоки можна б легко спинити, якщо б козаки мали свій замок-фортецю на границі з татарами. Він зібрав найсміливіших козаків і вирушив на один з дніпровських островів — Малу Хортицю. Там 1552 року побудували вони замок-тврдиню. Ця тврдиня, в сусістві з кримськими татарами, була подібна до інших замків на Україні, але козаки дали їй нову назву — Січ, від слова сікти, рубати. Цей дерев'яний замок з валами і ровами турбував татарських наїздників, що по кілька разів на рік вибирались на Україну.

1557 року турецький султан вислав на острів Мала Хортиця турецько-татарське військо, щоб зруйнувати укріплення. Але козаки дали їм належну відсіч. Через рік кримський хан ще з більшою військовою силою напав на Хортицю. Оборонцям фортеці-замку не вистачило харчів і вони залишили свій осідок на поталу ворога.

Ідея Вишневецького мати проти південних кочовиків сильно укріплену твердиню починає набирати інших форм. Поразка з хортицьким замком показала, що не слід забагато надягатися на сильні мури й гармати. Ворог може стягти велике військо й здобути майже кожну фортецю.

І тому козацтво почало шукати собі на осідок, на Січ, малоприступне місце. А таких місць для Січі нижче порогів на Дніпрі, в лябірінті дніпрових островів, заток, плавнів та проток багато.

Коли вважати Хортицьку кріпость за першу Запорізьку Січ, як дехто вважає, то другим центром козаків буде Базавлуцька Січ.

Томаківську Січ засновано на острові Великого Лугу Томаківці, що називався також Буцьким островом, Городищем або Дніпровим островом у великому ланцюгу дніпрових плавнів на лівому березі Дніпра, нижче острова Хортиця. Найбільша ширина Великого Лугу, який часто згадує Тарас Шевченко, доходить до 20 кілометрів, а довжина до 60 кілометрів.

1647 року до Томаківської Січі прибув Богдан Хмельницький з сином Тимошем, утікши з тюрми села Бужина, ховаючись від переслідування польського уряду.

Заснування четвертої з черги Микитинської Січі на Микитиному Розі на правому березі Дніпра, напроти теперішнього міста Нікополя, припадає на 1638 рік. У 1647 році Богдан Хмельницький з Микитинської Січі вислав послів до кримського хана прохати в нього допомоги проти другого, ще більш підступного ворога — поляків.

Тепер в місті Нікополі, розташованому на південній Кахівського водоймища, яке утворилося після затоплення відомих дніпрових порогів, стоїть обеліск, встановлений в пам'ять про Запорізьку Січ, де у 1648 році Богдан Хмельницький був обраний гетьманом України.

Микитинську Січ з стратегічних міркувань перенесено у гирло ріки Чортомлик, два кілометри вище від Базавлуцької Січі, та почали її називати Чортомлицькою Січчю (також Старою Січчю). Ця Січ існувала майже 60 років, аж до трагічного бою під Полтавою 1709 року. Вона знаходилася поблизу теперішнього села Капулівка, яке лежить 20 км. від Нікополя.

З Чортомлицькою Січчю зв'язане ім'я визначного керівника запорізьких козаків кошового Івана Сірка. Він до останніх днів свого життя керував боротьбою запорізьких козаків проти турецьких, татарських і польських завойовників. Пам'яткою про Чортомлицьку Січ, що збереглася до наших днів, є могила Івана Сірка в Капулівці. У 1954 році там встановлено обеліск з таким написом: "На цій місцевості знаходилась ЗАПОРІЗЬКА СІЧ, яка була центром запорізького козацтва і відіграла прогресивну роль в історії українського народу".

Російське військо царя Петра Першого, роз-

бивши війська гетьмана Івана Мазепи та шведського короля Карла XII, до яких приєдналося 8,000 козаків Чортомлицької Січі з кошовим Коством Гордієнком, обложило Чортомлицьку Січ. Але Січ здобуто не боем, а підступом, в якому головну роль відіграв ренегат Січі, запорожець Гнат Галан. Він намовив козаків, що "милосердний батюшка цар" помилує козаків, якщо вони здадуться на його ласку без бою. А коли козаки склали зброю, "милостиве військо російського царя" почало мордувати обезброяних козаків, Січ ограбили, будівлі зруйнували й спалили.

Козаки, що відступили разом з гетьманом Іваном Мазепою, заснували Каменську Січ у гирлі ріки Кам'янки. Ця Січ існувала короткий час під зверхністю влади Криму та Туреччини. Московський цар нераз запрошуав козаків повернутися назад на територію, де панувало московське свавілля. Але козаки не піддавалися спокусі і не йшли ні на які амнестії та хитрощі.

По зруйнуванні Каменської Січі запорожці відійшли далі від московського кордону на південь і оселилися на лісовому березі Дніпра, біля міста Олешки. Там вони й збудували Олешківську Січ.

Мир Туреччини з Росією приніс козакам під турками багато полегшень. Але пізніше турки почали обмежувати козацькі права. Дійшло навіть до того, що козакам забороняли визнавати православну віру.

В час, коли козаки ходили походом разом з ханом під Судак на черкесів, на Олешки напали самарські запорожці з московського боку. Вони перебили решту козаків — залогу на Січі — а саму Січ зруйнували. Хоч козаки, повернувшись з походу на черкесів, помстились над самарцями, але вже не відбудовували зруйнованої Січі.

У 1733 році розпочалася польсько-російська війна. Московський уряд знову згадав за козаків на турецькому боці. Вони б тепер їм могли стати в пригоді в боротьбі з поляками. Висланники Москви запрошували козаків повернутися назад на свої старі місця, обіцяючи багато привілейв.

Туга за залишеною батьківчиною перемогла, і козацтво повернулося 1734 року на московський бік, назад на Україну.

Козацтво заснувало нову, Підпільнську або Краснокутівську Січ, між ріками Підпільна та Базавлук, де сходяться межі теперішньої Катеринославщини з Херсончиною. З того часу Січ стояла під безпосередньою контролею київського генерал-губернатора або гетьмана, як за часів Кирила Розумовського чи обох разом.

Варто згадати, що на Запоріжжі витворився своєрідний політичний лад. Між козаками, що приходили на Запоріжжя чи Січ з різних верств населення України, однак в більшості з селян, панувала ріvnість. Запорізькою Січчю керувала Січова Рада, яка скликалася досить часто, щонайменше раз на рік. До її компетенції належали справи війни чи миру, укладання угод, розподіл запорізьких земель між січовими куренями, судові справи та вибір керівних старшин. Зверхник Січі — кошовий, який іноді називався старшим,

іноді гетьманом. До січової старшини належали суддя, писар та осаул. Всі вони разом з курінними отаманами творили Раду Старшин. Кошовий отаман стояв на чолі Запорізького війська і представляв його назовні.

Запорізьке військо Січі традиційно ділилося на 38 куренів, хоч в дійсності число куренів було більше, бо кілька перебувало поза Січчю.

Остання Запорізька Краснокутівська Січ існувала до 1775 року. Того року московське військо під командою ген. Текелія на наказ цариці Катерини Другої, наче сарана, облягло Січ. Петро Кальнишевський, кошовий Січі, маючи війська ворога довколо Січі, скликав козацьку раду. Що робити? Битися? Здатися? Чи залишити Січ без спротиву, відійшовши плавнями? Думки козацтва розділилися. Молодші, які були в меншості, твердили, що треба боронитися. Вони казали: "Як же можна віддати славне Запоріжжя москвинові? Поки світ сонця, того не буде! Хай приде москвин, ми його провчимо". Але старші розсудливіші козаки не радили надаремно проливати кров.

Козацька Рада вислава послів до ген. Текелія на переговори й просить в них милосердя до козацтва, яке часто допомагало російському урядові в його війнах. Про ніяке милосердя не було й мови. Козацтво мало скласти зброю. Московські солдати увійшовши на територію Січі, арештували старшин, зруйнували всі укріплення й будови. Ті козаки, що готові були битися з москалями, відстоювати свої права і вільності, мусіли втікати знову до турків, з Дніпра на Дунай.

Петра Кальнишевського, останнього кошового Війська Запорізького, заслано в Соловецький монастир на Білому морі. Там його тримали в ув'язненні в замурованій келії без дверей і вікон до 1801 року. Малою щілиною подавали йому їсти й пити. Так трагічно закінчив своє життя в московській неволі останній запорізький кошовий, останньої 8-ої Запорізької Січі, який вмер 1803 року, маючи 112 років.

Павло ТИЧИНА

ОЙ, ЩО В СОФІЙСЬКОМУ . . .

Д У М А

Ой, що в Софійському заграли дзвони, затрем-
тіли,
Не білі голуби — янголи у небо полетіли.
Ой, там збиралися під прапори, під соняшні,
Ще й сині, —
Від нині
Не буде більше пана у Вільній Україні.

Ідуть, ідуть з музикою
Під тінню прапорів
Прекрасною, великою
Рікою стиглих нив.
Ідуть, ідуть, вітаються
І славлять щасні дні,
Жахтять — переливаються
Їх душі вогняні.

Ой, там виходили попи з Софійської, з-за брами,
З хрестами, з корогвами,
У шатах золотих коло Богдана правлять Службу
Божу,

Як рожу!
Вітай свою, Вкраїно, долю, вітай дівчину гожу!

ГоряТЬ, горяТЬ свободоЮ
Вчарашній раби,
Бо чули: "Встань з природою"
Згук янгола труби.

I встали всі, співаючи,
З природою весни.
З природою вітаючи
Чудові, дійсні сни.

Як засміялось до них та праведнє сонце:
"Не дурно гріло я, світило у кожнєс віконце."
Як заходилися хмарини ткати скатертини,
Цвітуть та розцвітають небесні бархатини.

Цвітуть в піснях вкраїночки —
Дзвіночки срібляні,
Душою чернобрівочки
Струнчасто-осяйні.
То ж матері майбутній
Стрічають дні ясні,
О, хвилі незабутній!
О, сонце! О, пісні!

Ой, що в Софійському та грали дзвони, замов-
кали,
Там прапори приймали, до народа промовляли:
"Гей, разом, разом станемо на ворога ми, брат-
тя, —

Завзяття! —
Хто зрадить матір Україну
Прокляття тим, прокляття!

I суне військо лавою
Від білих, тихих брам.
Із "Заповітом", "Славою",
Весь Київ — наче храм.
В нім скапала кров часові,
Кров мучнів без кінця...
I в нім горяТЬ Тарасові
Вкраїнський серця.

1918 р.

Вол. ШЕЛЕСТ

ДО СЛІДІВ ЕГЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ПОДНІПРОВ'Ї

До слідів егейської культури на Подніпров'ї
Дослідники стародавньої історії вже від дов-
шого часу наполегливо працюють над історич-
ними матеріалами, які стосуються дуже важли-
вого питання, а саме — початкових етапів роз-
витку цивілізації на берегах Дніпра. Зокрема це
стосується до загадкових нашарувань прадавньої
культури околиць Трипілля, яка багатьма озна-
ками уподоблюється до культури східного Се-
редземномор'я — островів Егейського моря та
острова Кріту.

Хоч на цю тему пробували писати деякі до-
слідники стародавньої історії, ця тема все ж та-
ки належно ще не опрацьована, бо вислови авторів
були дуже стримані і в більшій мірі базовані
на здогадах, ніж на фактичних археологічних
матеріалах — рештках прадавньої матеріальної
культури.

Такий обережний, несміливий підхід історич-
ної науки до цього питання можна мотивувати
тим, що було в достатній мірі відповідних
джерельних доказів, по яких можна було б ви-

значати явища далекої давнини та проникливіше просліджувати сліди зниклої цивілізації, а разом з тим і етногенезис ранніх племен Подніпров'я.

Треба також згадати, що проблема дослідження минулого Подніпров'я в'являється також із не менш важливим питанням шукання прабатьківщини слов'ян, яку показують історики в різних місцях обширної території середньої Європи, з Подніпров'ям включно.

В шуканнях прабатьківщини слов'ян науковці висловлювали різні погляди. Одні, дотримуючись літописної згадки про слов'ян у "Повісті Временних Літ", показували слов'янську прабатьківщину в Придунайщині та Прикарпатті (Н. М. Карамзін, С. М. Соловйов, В. О. Ключевський та інші). Ключевський, наприклад, твердив, що з Придунайщини та Прикарпаття відбувалося розселення слов'ян по східноєвропейській рівнині. Знову ж акад. А. Шахматов дотримувався іndoєвропейської мовної теорії та переконував, що після розпаду іndoєвропейської спільноти народів слов'яни та литовці творили одну племінну групу в околицях Неманя і Зах. Двини. Потім слов'яни відокремилися від литовців і перемандрували в басейн Висли, де й пережили свій спільнослов'янський період, а згодом, у часи розчленувань та мандрівок — створили "спочатку стародавню, а потім і сучасну етнічну карту слов'янства".¹⁾.

Поряд з цим існували й інші переконання. Тут варто вказати на дослідження, які зробив археолог В. Хвойко. В. Хвойко стверджував, що не околиці Висли й Прибалтики, а середнє Подніпров'я було найдавнішою батьківщиною слов'янства.

Наприкінці 19 ст. В. Хвойка відкрив на Подніпров'ї у поріччях річок Стугни і Красної та в околицях Трипілля сліди старої культури, давність якої відноситься до III тисячоліття до Р. Хр. Розкопками виявлено сліди поселень, керамічних майстерень, поливарень та численні рештки знарядь домашнього вжитку.

Пишнота барв розмальованого гончарського посуду, декоративне оздоблення хатніх знарядь, кольори малювання та інше — наводить на думку, що творці тієї загадкової трипільської культури мали досконало розвинену артистичну смисгалку. Це видно з модельок трипільських хат, що їх виявили археологічні розкопки.

В описі трипільського житла В. Петров наводить слідуєчое:

"...хати розмальовувалися як ззовні, так і зсередини. Цей звичай, як відомо, зберігся й до наших часів. Але слід визнати, 5 тисяч років тому, в III тисячолітті перед Різдвом, трипільці малювали свої хати естетично досконаліше й далеко барвистіше. Ефектний різноколошоровий розпис золотавого відтінку з жив-

то-бруннатних, червонуватих, рожево-чорних смуг справляє враження буйної й нестримної фантазії..."²⁾)

В. Щербаківський писав у своїй праці "Формація української нації", що трипільське плем'я прийшло з Малої Азії та принесло з собою добре розвинену "жіночу жрецьку верству, або кату"³⁾). Інші дослідники трипільської культури також висловлювали думки, що в побуті трипільців панував матріархат.

М. Грушевський обстоював погляд, що трипільська культура постала на Подніпров'ї самобутно. Він мотивував це тим, що коли б ця культура була запозичена з егейських чи адріатичних зразків, то разом з нею було б також запозичено систему гончарського круга, який там уже був у вжитку. Крім цього, М. Грушевський твердив, що трипільська культура постала раніше.⁴⁾.

Поряд цих наведених висловів треба вказати, що в Україні науковці переконані, що трипільська культура є явищем південного походження:

"Можна припускати, що в створенні трипільської культури відіграли певну роль племена, що проникли на територію Правобережної України із східного Середземномор'я. Вони асимілювались тут з місцевим неолітичним населенням. В наслідок цього склалася дуже своєрідна культура, що справила великий вплив на історію племен мідного і бронзового віків у Південно-Східній і Центральній Європі".⁵⁾

Трипільська культура співпадає тому самому часові, що й егейський, чи кріто-мікенський період в історії стародавньої Греції (перший із п'яти періодів умовного наукового поділу). Отже, згідно археологічних дослідів, південна частина Балканського півострова, західнє побережжя Малої Азії та острови Егейського моря були заселені ще в епоху неоліту. Там, як твердять історики, вже в 6-7 тисячоліттях до Р. Хр. жили різні племена, які залишили сліди своєї культури.

Археологією виявлено, що в III тисячолітті до Р. Хр. на острові Кріт та деяких інших островах Егейського моря населення крім садівництва і землеробства займалося також ремісництвом, зокрема гончарством. Наприклад, на острові Кріт вже від XXIII ст. до Р. Хр. гончарі користувалися гончарським кругом. Був також у вжитку чотириколесний віз.⁶⁾.

В "Істории древней Греции" згадується, що

²⁾ Петров, Віктор. "Походження українського народу", ст. 5.

³⁾ Щербаківський, В. "Формація української нації", ст. 41.

⁴⁾ Грушевський, М. "Історія України-Русі", том I, ст. 45.

⁵⁾ "Нариси стародавньої історії Української РСР", ст. 54.

⁶⁾ "Істория древней Греции", ст. 72, М. 1962.

¹⁾ Третьяков П. Н., "Восточнославянские племена", ст. 10, Москва 1953.

на Кріті скорими темпами зростало землеробство, яке охоплювало ширші простори, які раніше були пустырями. З цього історики роблять висновок, що землеробство вважалося почесною діянкою господарства на Кріті:

"Труд земледельца, видимо, считался почетным на Крите. На одном из дорогих каменных сосудов из Агия-Триады ("ваза со жнецами") сохранилось великолепное весьма выразительное изображение сельского хора: несколько групп крестьян, держащих вилы, идут по четыре в ряд и поют под аккомпанемент играющего на систре музыканта. Поплаивают, что художник изобразил здесь религиозное шествие во время сельскохозяйственного праздника".⁷⁾.

У крітському релігійному культи найбільшу пошану уділялося Багині-Матері, яка вважалася покровителькою землеробства та плодючості. Її зображувалося в супроводі бика, голуба і змій. Культ тієї богині практикувався на острові Кріті в III тисячолітті до Р. Хр.

Маючи такі дані з історичних свідчень, ми можемо відважитися зробити деякі висновки на основі порівняльних зіставлень цих історичних матеріалів із трипільського та кріто-мікенського періодів.

Візьмемо для порівнювання черепковий фонд стародавньої історії, про який вже згадувалося. При зіставленні описів кольорів розмальованих візерунків на керамічних виробах о. Кріту і на керамічних виробах трипільців, виявляється дуже близька подібність, яка виключає всяку випадковість.

Що ж до релігійного культу, то при порівнюваннях також виявляється не тільки сама подібність, але й спорідненість між елементами, які відігравали роль в культурах вірувань крітян і трипільців. Трипільці також вірили в маестатичну силу богині-матері. Про це доказують знайдені жіночі культові статуетки та глиняні виліпки тварин. Наприклад, знахідки жіночих фігурок, фігурок бика та інших тварин у місцевостях Луки-Брублевецької, Колодяжного та Пеніжкове — переконливо наводять на думку, що ці трипільські вироби символізували весняний культ живучості природи. Як припускають історики, "статуетки жінок символізували охоронницю домівки, родонаочальницю. Навіть у культі шанування мертвих знаходить своє місце образ жінки-матері, яка дає їй підтримує життя".⁸⁾.

Правдоподібно, що той культ богині-матері мав великий вплив на розвиток духового життя серед ранніх племен Подніпров'я, бо крім трипільських окочиць, той культ богині в жіночому образі святково шанували також усатівські племена. Про це може свідчити знахідка, що її викопано біля села Усатова. Знахідка являє со-

бою плиту, на якій зображені жіночу постать з оленем та лунарним знаком. Історики вважають, що на цій плиті "цілком імовірно зображені Артеміду, або, точніше, її прообраз, богиню місяця — покровительку стад і врожаю".⁹⁾.

На основі вищенаведеної цитованого уривку — науковці з Інституту Археології при Академії Наук у Києві твердять слідуче:

"Релігійні уявлення усатівських племен були в тісному зв'язку з релігійними уявленнями носіїв кріто-мікенської культури східного Середземномор'я. Це підтверджується в Усатові не тільки наявністю фігурок жінок, а й зображенів бика, лунарного знака та інших елементів релігійної символіки, характерних для пам'яток Кріту й Мікен. Такий же близький зв'язок з Середземномор'ям має й мідний інвентар з Усатова".¹⁰⁾.

З інших матеріалів, які підтверджують наявність споріднених елементів у культурі Подніпров'я та східного Середземномор'я, варто навести легенду, про яку згадується у Геродота.

В легенді фігурує еллінський герой Геракл, який у своїх мандрах по Подніпров'ю зустрів там напівжінку-напівзмію, що жила в лісах Гілеї на нижньому Дніпрі. Геракл одружився з нею і став батьком синів: Агафірса, Гелона і Скіфа.

Археологічні знахідки на Подніпров'ї підтверджують, що ця легенда була досить відомою у свій час серед тамтешнього населення. Доказовим аргументом може служити знахідка з кургана Велика Цимбалка, що являє собою золотий налобник кінської вуздечки з зображенням змієногоС жінки.

Відомін про легендарного Зевсового сина Геракла також був поширеній на Подніпров'ї, бо його образ зображувано на речах. Наприклад, на бронзовому навершнику, що знайдено при розкопках кургана Слонівської Близниці, де Геракл рятує оленя, вбиваючи ножем напасника грифона.

Ця згадка про Геракла, родонаочальника дорійських племен та звитяжного мандрівника — дослідника північно-східніх земель (в грецькій географічній орієнтації), дає нам ключ і до інших питань стародавньої історії, зокрема до питання переселення дорійців.

Історичний факт переселення дорійських племен далі на південь також зберігає згадку про Геракла. З цим переселенням виникло багато легендарних переказів "о возвращении потомков Геракла, происходящего из микенского рода Персеидов, в страну своих предков".¹¹⁾

В історії давніх часів часто відбувалися переселення племен із місця на місце. Спонукаючи до мандрівки через якісь обставини, племена усташковувалися на якісь іншій території, а через

⁷⁾ Там же, ст. 79.

⁸⁾ "Нариси стародавньої історії Української РСР", ст. 59, АН, К. 1959.

⁹⁾ Там же, ст. 70.

¹⁰⁾ "Нариси стародавньої історії Української РСР", ст. 70.

¹¹⁾ "История древней Греции", ст. 107.

якийсь час їхні покоління знову поверталися на старі місця своїх предків, замикаючи таким чином складне коло історичного процесу міграції. Отже, на основі цього можна судити, що подібний процес співдіяв також в історичному факті дорійського переселення, або "повернення потомків Геракла" в "країну своїх предків", яке відбувалося на 80 році після Троянської війни.

Пишучи про переселення дорійців, Leonard Cottrell також зазначує, що дорійці були потомками стародавніх греків:

"New waves of invaders were sweeping down into Greece; these were the Dorians, ancestors of the Greeks of classical times".¹²⁾

Ми навели тут факт переселення дорійців лише тому, що з ним зв'язана загадка про Геракла, ім'я якого також фігурує в легенді Подніпров'я. Хоч, разом з цим, історичний факт дорійського переселення може підсилювати думку, що в житті людства того далекого минулого могли відбуватися інші рухи племен, рухи витискування одних племен іншими. Ті рухи могли відбуватися в різних напрямах. Наприклад, такий рух племен міг бути із дельти Нілу на острови Егейського моря. Жителі егейськоморських островів чи побереж під тиском з півдня мусіли б посуватися на північ, а досягнувши Чорного моря та дотримуючись його західнього побережжя—дуже легко могли б піти в західнє і північне Причорномор'я тим шляхом, чи вірніше, напрямом, яким йшли багато пізніше основники грецьких колоній на північному Причорномор'ї.

Життя на островах Егейського моря мало свої процеси, аналогічні до тих, які мали місце в інших частинах залюдненого світу. Основним фактором у руках і змінах був приріст населення. Самозрозуміло, що єдиним виходом із життєвої кризи, що виникала через збільшення населення, могло бути переселення частини людності в інші місця.

Жителі острівних колоній Егейщини мали добре розвинене судноплавство. Наприклад, треба згадати, що крітяни займали перше місце на Середземноморщині в будівництві кораблів. Той спосіб будування кораблів міг запозичуватися населенням інших островів і це сприяло оживленню морських комунікацій, торгівлі, військових операцій і навіть морського розбійництва-піратства. Купці та авантюристи, гнані жадобою легкої наживи, пускалися в дальші мандри в розшуках місць вигідної торгівлі, здобичі тощо. Повертаючись, вони привозили вістки про нові краї. Після цього в ті напрями вибиралися більші групи озброєних колонізаторів із перенаселених островів, які приносили на нові місця елементи своєї духовової та матеріальної культури.

¹²⁾ Leonard Cottrell, "The Anvil of Civilization", p. 159. N. Y. 1957.

Проф. Кітто висловлював думку, що греки на нових місцях свого поселення старалися поєднувати релігійні уявлення своєї батьківщини з новим місцем. Вони розвивали різні фантастичні уяви одружування свого бога з місцевою богинею і таке інше. Так творилася синтеза культових легенд. Отже, таким порядком виникли й еллінські легенди Подніпров'я: про Геракла, який гнав биків Геріона через дніпровські землі і одуржлився там з місцевою богинею. А також легенда про першого жителя Подніпров'я, який народився від дочки Дніпра (Бористену) і Зевса.

Пишучи про племена, які побутивали в давнині на території сучасної України, В. Щербаківський подає деякі факти їх хліборобських традицій. Він наводить оповідання Геродота про гіперборейських дівчат Гіпероху і Лаодіку, які несли хліборобські дари своєї землі аж на острів Делос до храму богині Артеміди. На основі цього Геродотового оповідання про дівчат гіперборейок, В. Щербаківський робить висновок, що гіперборейці (люди, які живуть на півночі) були хліборобами та втримували приязні стосунки з Грецією, а можливо й мали з греками спільній культ релігійних вірувань.

За часів Геродота гіперборейців уже не було. Геродот довідався про них від грецького поета Арістея, який у 642 р. до Р. Хр. перебував на побережжі Чорного моря з нагоди засновування там грецької колонії Ольвії.¹³⁾.

Гіпербореї, як плем'я, не могли безслідно зникнути. Більш правдоподібно, що вони були переназвані якоюсь іншою назвою. Про це може свідчити те ж саме Геродотове оповідання, в якому він писав, що перед згаданими дівчатами такі самі дари землі несли на острів Делос дівчата Арга й Опіда, а у пізніші часи той культ продовжувався в іншій формі — хліборобські дари передавалися до храму на острів Делос дівчата мівід села до села.

Із цих скіпих відомостей, що їх зберегла історія, можна сміливіше робити висновок про те, що Подніпров'я вже багато віків мало широкі зв'язки з передовою культурою Середземноморщини і що норми життєвого укладу в тій сивій давнині тисячоліть були позначені складними процесами, які ще не досліджені як слід, але дають підстави думати, що та давніна сучасної української території мала багато кольоритнішу дійсність. Дійсність, пов'язану із античним Півднем ще задовго перед тим, як на північні береги Чорного моря прибули вихотці із Мілета та родоських городів, які вкінці VII ст. до Р. Хр. заснували на острові Березань, в лимані Дніпра і Бугу, свою колонію.¹⁴⁾.

¹³⁾ Щербаківський, В., "Формація української нації", ст. 58-60.

¹⁴⁾ "Істория древней Греции", ст. 140, М. 1962.

Б. БОРОДЧАК

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА ДУМКИ ПРО ОДУМ*

(Доповідь на 13-му З'їзді ОДУМ-у Канади)

Тринадцять чи чотирнадцять років у житті до-
зріваючої молодої людини — це важливий, де-
цидуючий період. Різниця між 16-літньою і 30-
літньою людиною надзвичайно велика. В нор-
мальних обставинах за цих чотирнадцять років
людина стає дозрілою, здобуває освіту, фах,
одружується, набуває родину. В цей самий час
людина розвиває і оформлює свій світогляд, кла-
де основи своєї власної філософії життя. Це,
звичайно, найбільш бурхливий, ферментуючий
період людського життя. Це період збуниваних,
революційних дій та думок.

Цей же період, період від 16 до 30 років жит-
тя — це загально прийнята дефініція молодості.
Статути молодечих організацій звичайно вста-
новляють, як одну з передумов членства, вік від
16 до 30 років життя, хоча деякі, включно з ОД-
УМ-ом, дозволяють на повноправне членство
до 35 років.

Сьогодні нашій організації — ОДУМ-ові —
чотирнадцять років! Молоді, яка вступила в
ОДУМ в 1949 році, маючи, скажімо, 16 років, тепер вже 30 років. Отож ОДУМ сьогодні закін-
чує перший етап своєї діяльності; закінчує пра-
цю над вихованням першого покоління оду-
мівського членства, і повинен сьогодні почати ді-
яльність вже серед другого покоління одумів-
ської молоді.

З цього приводу я хочу поділитися з присутні-
ми моїми враженнями з діяльності й існування
ОДУМ за останніх 14 років, як також деякими
думками про майбутнє ОДУМ-у. Звичайно, спо-
стеження і думки цього роду можуть бути
тільки суб'єктивні... Вважаю, що для кожної ор-
ганізації корисно час-від-часу розглянути свою
діяльність та дійсний стан речей. І тоді, в світлі
такої ґрунтовної перевірки, накреслити реальні,
а не побудовані на мріях та фантазіях завдання
і напрямні на майбутнє.

ОДУМ в Канаді почав формально існувати
восени 1949 року, хоча ідеї та пляні, які завер-
шилися створенням ОДУМ-у, існували вже дав-
ніше. ОДУМ був створений молодими емігран-
тами, в більшості віком від 16 до 25 років, які
залишили знищенню війною західню Європу та
пів- тоталітарну атмосферу українських таборів
і прибули в Північну Америку, шукаючи кращо-
го і вільнішого життя. Молодь ця, прибувши в
Канаду, застала тут три головні молодечі орга-
нізації: православний СУМК, католицький УКЮ
та МУН (Молоді Українські Націоналісти). Ця
остання організація (МУН) хоча й мала най-
більш загально-український характер, була все
ж таки побудована на виразно націоналістичній

ідеології мельниківської фракції. Народжені в
Канаді члени цих трьох організацій з причини
виховання в протилежних матеріальних обстави-
нах, в інший суспільно-політичній атмосфері, ма-
ли інше світосприймання, інші зацікавлення і,
правду сказавши, мали дуже мало спільногого з
молодими новоприбулими емігрантами. Через це
новоприбула молодь в більшості почала оформ-
люватись в молодечих організаціях таких як
СУМ і Пласт, перещеплених з тaborів Німеч-
чини й Австрії.

Однак сотні ідейної та активної молоді не мо-
гли задоволитись ні СУМ-ом, ні Пластом. До
цієї молоді належала група свідомих молодих
людей, ворожо наставлених до націоналістично-
тоталітарної ідеології Донцова з його кличами
братоненависті та поділу нашого суспільства на
недемократичні кляси. Молодь ця в тaborових
обставинах мусила мовчати. Але, побачивши демо-
кратію в практиці та відчувши свободу, вона
запалала ентузіазмом працювати і вкорінювати
демократичні переконання не тільки серед своїх
ровесників, але й також батьків. Молодь ця в
своїх серцях та умах мала назагал ясні і сильні
спогади з життя на батьківщині та росла в пере-
важно чисто українських, хоча і тaborових, се-
редовищах. Була вона добре поінформована про
тодішню нашу суспільно-політичну дійсність; пе-
режила вона на власній шкірі трагедію й злідні
війни та трагедію нашого поділу і братоненави-
сництва. Очі цієї молоді були звернені на поне-
волену Батьківщину, і свідомо чи несвідомо во-
на жила надією на швидкий поворот в Україну,
щоб на звільненій Батьківщині працювати на ко-
ристь свого народу, прищеплювати ідеї демокра-
тії і взаємної толерантності в усіх ділянках су-
спільного життя.

Молодь ця була зародком і провідною силою
в новоствореній в 1949 році організації — Об'єд-
нанні Демократичної Української Молоді. Біль-
шість цієї молоді походила з Великої України і
була православного віровизнання, однак значна
частина членів ОДУМ-у була також з західних
земель України, греко-католицького віровизнан-
ня. Статут ОДУМ-у, точка 4-та, легально за-
безпечує такий характер нашої організації:

— "ОДУМ Канади є незалежне, самовиховне,
ідеологічне об'єднання всієї української демокра-
тичної молоді, без уваги на її віровизнання, мі-
сце народження та партійну і державну принад-
лежність".

На мою думку, це була єдина молодеча орга-
нізація, де вищезазначені принципи були не тіль-
ки на папері, але також вповні практиковані.
Членство ОДУМ-у було об'єднане одумівськими
завданнями, у які воно вірило й діяльно здійсню-
вало. Ось накреслені статутом завдання ОДУ-
М-у:

*) Порядком обговорення. Стаття Б. Бородчака
не висловлює становища ЦК ОДУМ-у чи редакції
"Молодої України". — Ред.

Розділ III.

ЗАВДАННЯ ОДУМ-у КАНАДИ

6. В основу своєї роботи ОДУМ Канади ставить такі завдання:

- a) організувати українську молодь на терені Канади, формувати її світогляд в демократичному дусі та творити з неї передові когорти для боротьби за перемогу справедливих народоправних ідей, як в Україні так і в цілому світі;
- b) на демократичних традиціях української визвольної боротьби і державного будівництва та державновторочих здобутках демократії інших народів, виховувати своїх членів на послідовних демократів і добрих громадян;
- c) змагати до повної консолідації українських національних демократичних угруповань і брати активну участь в усіх важливіших справах суспільного життя, щоб вплинути на них у згідному з засадами ОДУМ-у напрямі;
- d) поширювати знання про Україну і її національно-визвольну боротьбу серед громадян Канади;
- e) плекати серед своїх членів дух національно-громадської єдності та згоди, розвивати атмосферу народностевої, релігійної і регіональної толеранції та пошану до інших переконань і беззастережно поборювати пониження людини людиною;
- f) поборювати духові й політичні течії насильницько-вождівського характеру, зокрема комунізм;
- g) дбати про задоволення духовно-культурних потреб своїх членів.

7. ОДУМ Канади співпрацює:

- a) з українськими національними молодечими організаціями в атмосфері дружньої взаємодопомоги;
- b) з українськими організаціями суспільно-громадського характеру, які стоять на демократичних засадах;
- c) підтримує зв'язки з організаціями інших народів, які не перечать ідеям ОДУМ-у Канади.

Оці вищенаведені завдання ОДУМ почав виконувати віддано й вірно, по змозі сил своїх членів. Створено філії в більших скupченнях нашої нової еміграції в Канаді, які почали провадити ідеологічно-суспільну та виховну працю. Створено одумівський журнал "Молода Україна", який пробував в вільному демократичному дусі формувати світогляд молоді, базований на демократичних традиціях нашої Визвольної Боротьби, включаючи також ліберальні гуманістичні ідеали західного світу. Створено ідеологічну студентську організацію ДОУС (Демократичне Об'єднання Українських Студентів), завданням якої було поширювати ідеї ОДУМ-у серед студіючої української молоді, як також ознайомлювати канадських та американських студентів з сучасною Україною та з стремліннями нашої

еміграції, і зокрема одумівського руху. Філії ОДУМ-у активно включалися в українське і канадське суспільно-громадське життя. ОДУМ не тільки матеріально, але також і організаційно підтримував наш уряд в екзилі — Українську Національну Раду. ОДУМ брав активну участь в Комітеті Українців Канади, в його молодечих відділах і в скоординованих місцевих молодечих акціях - імпрезах. ОДУМ брав активну участь у загально-канадських справах, посилаючи своїх представників на етнічні конференції, наради т. п. Відбувались реферати та дискусійні вечори, на яких вільно й завзято обговорювало наші еміграційні проблеми, роблено висновки, і шукалась причин нашого розподілу. До ОДУМ-у, крім основоположників, приступали молоді люди, студенти і не-студенти, яким були дорогі і близькі одумівські клічі і стремління. ОДУМ імпонував самостійно думаючій молоді, яка бачила в принципах демократії і взаємної толеранції розв'язку наших проблем.

Хоча ОДУМ постав спонтанно й самостійно, однак для зrodження нової ідеологічної молодіжі організації потрібно початкової моральної і організаційної допомоги. Таку допомогу ОДУМ Канади, як і також ОДУМ Сполуучених Штатів Америки, дістав від Української Революційно-Демократичної Партії (УРДП). Без ініціативи і організаційної допомоги УРДП, ОДУМ-у може б і не було. Безпартійна або понадпартійна молодь, вступаючи до ОДУМ-у, не боялася початкової допомоги УРДП і невинно-наївно не бачила в тому великої проблеми. Бо вступала вона до ОДУМ-у, щоб помогти завершити "повну консолідацію українських національних демократичних угрупувань" і щоб плекати "дух національно-громадської єдності". Прихильність одної демократичної партії не вдавалась ще тоді проблемою.

Однак, досягнувши вершка своєї діяльності й росту, ОДУМ почав при кінці 1950-тих років поволі відчувати наслідки нашої еміграційної дійсності.

Основоположники та перші кадри нашої організації, будучи молодими і непрактичними ідеалістами, зайнялися виключно працею і проблемами тодішніх днів, не передбачаючи, або не задумуючись над проблемами майбутнього.

ОДУМ почав свою діяльність в обставинах, які були переходовими, тимчасовими, і вони мусіли змінитись. Образно можна сказати, що ОДУМ збудовано на крижині, яка призначена на скорий чи пізніший кінець. Ця крижина, це перші роки, скажімо десять перших років, нашої нової еміграції в Канаді. Накреслені в статуті завдання ОДУМ-у, про які я згадував вище, майже цілковито незрозумілі й чужі для нашої теперішньої молоді, зокрема молоді, які менше 20 років життя. Є вони загадкові й чужі для тут народженої й вихованої молоді майже до такого самого рівня, як були свого часу загадковими й незрозумілими для тієї тут народженої молоді, яку ми застали в 1949 році в рядах СУМК, УКЮ чи МУН. Завдання ці були цілковито реальні, майже святі для молоді, яка створила ОД-

УМ, яка покинула Україну меншими чи більшими дітьми, перейшла лихоліття війни, таборові держави і взаємну ворожнечість. Статутарні завдання ОДУМ-у виявилися насправді дорогими й реальними тільки для одного покоління молоді, яка сьогодні перестає, у нормальному розумінні цього слова, бути молоддю.

Хтось може з обуренням спитати: Чому? Що сталося? Хто винен? Ніхто. Я гадаю, що в еміграційних обставинах це є досить нормальне і не надзвичайне явище. Основоположники ОДУМ-у могли б бути передбачити це, якби вони тоді мали такий життєвий досвід, який ми, старші одумівці, маємо тепер. Але такого досвіду вони не мали. А якщо б вони його мали, то не були б вони справжньою молоддю, не було б тоді й ОДУМ-у, — ОДУМ-у молодого, самостійного, енергійного, який в перших роках другої еміграції в Канаді був свіжим, чистим струмком у великий, застояній і каламутній річці нашого суспільства.

Отже, головним і рішаючим чинником, який негативно почав відбиватись на діяльності ОДУМ-у Канади, був брак допливу нових відданих членів, які б розуміли, відчували і працювали над здійсненням завдань існуючого одумівського статуту. Ця відсутність допливу нових членів і одночасне перевантаження й старіння старших членів, змусили ОДУМ силою фактів поводі змінювати організаційну діяльність, а тим самим зовнішнє і згодом уже й внутрішнє обличчя.

Крім цього головного чинника — недостачі допливу нових членів — на змінну долю ОДУМ-у вплинули також і інші причини. Думаю, що задля цілості і для кращого зрозуміння теперішнього ОДУМ-у варто над ними зупинитись.

Як я вже зазначив, ОДУМ постав спонтанно при моральній і організаційній допомозі УРДП. Керівні органи ОДУМ-у були заповнені дійсно молодими, назагал самостійно думаючими людьми. Молодь ця була ворожо наставлена до націоналістичних ідеологій, і через це шукала політичної й моральної підтримки в існуючих демократичних партіях. Однак з певних причин, які сьогодні тут розглянути неможливо, бо для цього потрібно було б окремої доповіді, більшість цієї молоді шукала здійснення своїх стремлінь тільки в УРДП. УРДП в порівнянні з іншими демократичними партіями була тоді також новою організацією і не мала вироблених кadrів суспільних працівників і політиків, однак мала ентузіазм і динамізм. Через це ОДУМ, опираючись на УРДП, не знайшов у УРДП самовідданої, солідної, державницько-виробленої, стабілізаційної підтримки, якої ОДУМ так конечно потребував, і якої, наприклад, мав доволі з інших джерел Пласт. Крім цього УРДП, будучи амбітною новою організацією і беручи собі за приклад інші наші партії, вважала за доцільне створювати за всяку ціну свої власні прибудівки, так звані братні організації. Також в цей самий час наші демократичні партії і середовища почали активніше взаємне самопоборювання. Цю діяльність вони не закінчили ще й сьогодні...

В результаті сварок і взаємних наклепів у де-

мократичному таборі, а також з уваги на щораз більшу кампанію УРДП за привласнення собі ОДУМ-у, в загальній опінії нашої еміграції ОДУМ став молодечою прибудівкою УРДП, подібно до того, як СУМ прибудівкою ОУН Бандери, а МУН і Зарево прибудівками ОУН Мельника. На мою думку, явище це відстрашило від ОДУМ-у багатьох молодих безпартійних або скептично наставлених до наших партій молодих людей. Тодішні провідники ОДУМ-у Канади, включно з деякими членами УРДП, втратили багато енергії, часу і нервів, поборюючи непередумані і самолюбні спроби деяких членів УРДП накинути ОДУМ-ові їхню власну т. зв. програмову лінію. Інші одумівці пробували переконувати наше демократичне суспільство, що ОДУМ ще не є прибудівкою УРДП і конечно потребує підтримки й вирозуміння всіх демократично зорієнтованих українців, а зокрема тих демократів і колишніх діячів Української Народної Республіки, ідеали і боротьбу яких ОДУМ взявся продовжувати. Витрата зусиль і часу, як одних, так і других одумівців могла б була піти на багато кориснішу й конструктивнішу працю. На мою думку, це надзвичайно нещасливий і болючий факт, що ОДУМ не знайшов і не одержав відданої батьківської, нетенденційної підтримки й допомоги в усіх демократичних середовищах. Цей факт, спричинений недостачею державницького вироблення й уміння співпрацювати, відбився дуже негативно на дальшій діяльності ОДУМ-у.

З часом, однак, коли бойова активність і війовничість наших демократичних партій зменшилась, проблема ця сама собою перестала мати велике значення. Однак її місце зайняли інші, може ще болючіші проблеми.

Паралельно з браком припліву нових сил заникала також і діяльність нашої еміграції та її час-від-часу скоординовані дії. Організації почали більш відокремлюватись, працювати в своїх власних кутах і з своїх власних глибоких нір відгукуватися з погордою на інших. Тоді ОДУМ почав разючо відчувати брак своїх власних домівок. Здається, всі філії ОДУМ-у Канади мають тепер свої приміщення і, здається, цілком безкоштовно, при українських православних церквах. Правду сказавши, без цієї допомоги православних громад ОДУМ сьогодні може б і не існувати. Однак, ця частинна залежність ОДУМ-у від церковних громад та їх управ відбилась негативно на одумівській самостійності та загальному характері організації.

Зменшення одумівського членства, занепад в зацікавленні одумівців політично-суспільною діяльністю, апатія до централь цієї діяльності — таких як КУК, брак зв'язку з студіючою молоддю, апатія до загально-канадських суспільних рухів та в кінці перевантаження активних членів — спричинилися до обмеження одумівської діяльності до рутинних побутових імпрез, як зустрічі і забави. А часами, не маючи можливості самостійно організувати навіть такі імпрези, ОДУМ почав влаштовувати їх спільно з іншими спорідненими організаціями.

Існуюча ворожнеча і нетolerантність між нашими православними і католицькими церквами в Канаді, не говорячи вже про можливість якого-небудь порозуміння, і той факт, що членство ОДУМ-у є тепер майже виключно православного віровизнання, вплинули на те, що ОДУМ, по мимо доброї волі та всеукраїнського статуту, перестав в дійсності бути всеукраїнською, понадрелігійною та понадпровінційною ідеологічною молодечою організацією. **ОДУМ став клітиною одного середовища.** Ідеалістичні і оптимістичні надії, як і також зусилля й намагання основоположників ОДУМ-у вдергати ОДУМ загальноукраїнською ідеологічною організацією не здійснилися.

Ставши силою обставин клітиною одного середовища, ОДУМ почав корисну працю в цьому ж середовищі, хоч і обмежену місцевими обставинами та диктовану вимогами старіючого членства. Львина частина цієї корисної праці — це тепер Юний ОДУМ.

Хоча сьогодні це незрозуміла і кур'язна загадка, однак це факт, що ОДУМ на початку свого існування був зацікавлений молоддю тільки від 16-ти років життя, молоддю, яка надавалась до політично-ідеологічної праці. ОДУМ тоді офіційно і неофіційно заявляв, що він воліє залишити виховання і опіку молоді нижче 16 років Рідним Школам і виховній, неполітичній організації, такій як Пласт. ОДУМ намагався дійти до порозуміння та співпраці з Пластом та змусити Пласт зайняти толерантну, всеукраїнську настанову. Поза кулісами прихильники чи й навіть члени ОДУМ-у допомагали Пластові організувати при православних громадах відділи Пласти, щоб розширити діяльність цієї виховної організації серед всіх середовищ нашого суспільства. Однак зусилля ці також розбились на скелях наших взаємних історичних, глибоко вкорінених упереджень, недовірі, ненависті, недостачі державницького вироблення та надвишкові енергійно-патріотичної глупоти. Отож одумівські провідники, відчувши безсиля супроти мурів і колючих дротів наших гет-середовищ, не маючи допливу нового членства, старіючись і помічаючи проблеми виховання в "українському дусі" своїх власних дітей та помічаючи недостачу задовільного апарату для виховання дітей в своєму власному середовищі — створили Юний ОДУМ. Юний ОДУМ залишився єдиною ділянкою ОДУМ-у, де ідейні й віддані одумівці можуть справді корисно прикладти свою працю, знання і час.

Праця старших одумівців серед Юного ОДУМ-у звелася до зусиль ввести і вдергати серед вже тут народженої або вирощеної молоді почуття української принадлежності, знання мови і хоча елементарне знання нашої історії та життя сучасної поневоленої України. Це завдання є найважливішим і критичним для всієї нашої еміграції. ОДУМ, беручи активну участь в цій ділянці, заслуговує на похвалу.

Отож сьогоднішній ОДУМ — це головно виховна організація в православному середовищі нової еміграції, ядром ОДУМ-у є сьогодні Ю-

ний ОДУМ. Немає сумнівів щодо діяльності й важливості такої праці. Але сама вже назва "Об'єднання Української Демократичної Молоді", як також і добра традиція ОДУМ-у, повинні змусити, на мою думку, виховників Юного ОДУМ-у і старших членів ОДУМ-у серйозно замислитись над речами, від яких залежить дальший характер, діяльність і дальше існування ОДУМ-у.

Популярність і успіх в виховній праці завдачує ОДУМ не тільки працьовитості й жертвенності одумівців-виховників, але й також прибраній методі виховання. Метода ця, з наголосом на значення природи в вихованні дітей та на спосіб пізнання України через повчальні гри, дуже подібна до методи Пласти. Популярні уніформи для дітей та молоді ОДУМ-у дуже подібні до уніформ СУМ-у. Між іншим, варто пригадати, що в перших роках свого існування ОДУМ категорично заявляв, що він проти будь-яких уніформ, які є символом мілітаризму, тоталітаризму, а тим самим і символом диктованого думання. Аж вже п'ять чи більш років пізніше ЦК ОДУМ-у неохоче погодився на уніформи, мовляв, уніформи притягають молодь і сприяють дисципліні серед молодших. Отож зовнішніми організаційними прикметами ОДУМ і Юний ОДУМ не різняться від інших молодечих організацій другої, нової еміграції.

Зовнішні прикмети, однак, як це кожна доросла думаюча людина мала нагоду переконатись, не є важливими. Внутрішні, духовні прикмети, завдання і стремління важливіші в житті людини, а тим самим і в структурі організації, яка працює над молоддю. Отож першим питанням для виховників Юного ОДУМ-у і провідників ОДУМ-у є те, чи в своїй праці вони дають цій дозвілюючій молоді щось специфічне, щось корисне і конечне, щось, чого інші подібні організації не дають або дати не можуть. На першу площину вони повинні, на мою думку, поставити добро і розвиток окремої дитини-людини, і аж тоді добро нації, середовища, гурту, а не навпаки.

Якщо відповідь на це перше питання буде неясна і буде зводитись до того, що, мовляв, ми не можемо змінити наших обставин, що ОДУМ виховує молодь так як і інші організації, але ту молодь, яка з тих чи інших причин в інші організації не піде, тоді логічно насувається друге питання:

Якщо ОДУМ силою обставин є таки клітиною одного середовища і не має зв'язків з іншими середовищами, а головно з молоддю інших середовищ, то чи в своїх стремліннях і напрямних він не повинен би пробувати піднестиесь понад ті глупі середовища, які ділять наше суспільство на окремі гетта, які окремо животіють, інакше думають і діють, а тільки в час цензуру патріотично записують "Ukrainian". Вдало це зуважив Олексій Коновал у своїй промові на останній зустрічі ОДУМ-у: "Ми готові співпрацювати з китайцями, кубинцями, поляками і росіянами, але й до цього часу не здібні домовитись між собою й спрямувати всі свої сили в одне українське річище". Безумовно, що співпраця

і порозуміння з іншими народами конечні, але вони безглазі, якщо ми самі не народ, а тільки середовища. Роля виховників і проводу ОДУМ-у в цій ділянці надзвичайно відповідальна, бо в першу чергу від них залежить, чи виховна діяльність ОДУМ-у буде обмежена духовно та ідейно до одного лише середовища. На мою думку, проблема ця сьогодні у критичному положенні.

Третє питання також надзвичайно важливе. Зв'язане воно з фактом, що юні одумівці не будуть вічно юними і що скоро прийде той час, коли вони перейдуть в ОДУМ, щоб продовжувати далі свою діяльність. Це вже дійсність, бо в торонтонаському філію вступило останнього місяця біля 30 колишніх юних одумівців і майже вик-

лючно з них обрано нову управу філії. Чи ОДУМ приготований до цього як фізично, так і психічно? Чи може дати їм працю й зацікавлення, які спричиняться до затримання і зміщення їхнього почуття української принадлежності? Нам'ятаймо, що ця вступаюча тепер в ОДУМ молодь, це одумівське членство, яке я назвав другим поколінням ОДУМ-у. Це молодь з специфічними рисами в багатьох ділянках, дуже відмінними від прикмет одумівського членства першого покоління — основоположників ОДУМ-у.

Найбільше, однак, залежить від Вас самих, нові одумівці, це Ваш тепер ОДУМ, і від Вас залежить його майбутнє.

СЛІДАМИ СОВЕТСЬКОЇ СТАТИСТИКИ ДЕЩО ПРО НАЦІОНАЛЬНІСТЬ, МОВУ ТА РІВЕНЬ ОСВІТИ

15 січня 1959 р. в Советському Союзі був проведений перепис населення. Не зважаючи на те, що тепер уряд мав до диспозиції найновіші електронні калькулятори, на публікацію вислідів треба було чекати більш ніж три роки. Та й висліди ті скупі у порівнянні з дійсно солідним переписом 1926 р.: доволі тоненькі томики, по одному на республіку, і один загальний для СССР. В досить довгих передмовах не поміщено ані зразка анкети, ані офіційних інструкцій для осіб, які робили перепис. Бракує деяких важливих даних. В одному республіканському збірнику бракує табелю, який находимо в загальній формі в збірнику про СССР. Але, не зважаючи на всі ті вади, є в тих збірниках дещо цікаве.

Таке склалося у мене враження від перелистування збірників "Центрального Статистического Управления при Совете Министров СССР — Итоги всесоюзной переписи населения 1959 года: СССР (Москва, 1962) і Итоги всесоюзной переписи населения 1959 года: Украинская ССР (Москва, 1963), які позичив мені знайомий український книгар з Брукліну. В загальному збірнику про СССР є, напр., дуже цікава таблиця ч. 54 б: Розподіл населення основних національностей союзних республік за віком і відсоток осіб з рідною мовою своєї національності. Під час проведення перепису советські громадяни мали змогу — згідно з советськими джерелами — подати в анкеті, до якої національності вони себе зараховують і яку мову вважають своєю рідною. Вже давніше було відомо, що з 37.3 мільйонів декларованих українців у цілому СССР 87.7% вважають своєю рідною мовою українську. Нові дані розвивають це загальне число на три рубрики: вік, стать і місце осіlosti (місто чи село). Результати виходять такі:

Майже в усіх категоріях українські жінки трохи відпорніші на мовну русифікацію, ніж чоловіки. По містах і селах разом взятих 88.8% українських жінок подали українську мову, як свою рідну, порівнюючи з 86.4% українських

чоловіків. (Пересічний відсоток чоловіків і жінок є 87.7). Як ми цього і сподівалися, по містах менше українців говорять українською мовою: в пересічному тільки 77.2% чоловіків і жінок. Але ї тут жінки переважають, бо 78.5% українських жінок вважають своєю рідною мовою українську, у порівнянні з 75.6% українських чоловіків. Відповідні відсотки для сільського населення вищі, а саме: 94.5% в пересічному, 95.2% жінок і 93.7% чоловіків.

Друге дуже цікаве явище є розподіл українців за віком. Фахівці-демографи можуть на підставі цих даних дійти до певних висновків про життєву силу нації. Автор цих рядків не є демографом за фахом, тому хотів би звернути увагу на інше, також характерне явище: розподіл за віком українців, що подали українську мовоу, як свою рідну (у випадку дорослих); або батьки яких подали в анкеті українську мову як рідну (у відношенні до дітей). Зауважуємо, що люди старшого віку, від 50 років угору, в містах і по селах, не цураються рідної мови. Натомість, особливо по містах, менше людей від 40-44 рр. говорять українською мовою, ніж людей якої-небудь вікової категорії: тільки 68.7% українських чоловіків того віку в містах вважають своєю рідною мовою українську, у порівнянні з пересічним числом 75.6% всіх українських чоловіків, що живуть по містах. Це генерація, яка виховувалася під час великих сталінських чисток 1930-х років. Яка ж мова дітей? Хоч по містах трохи менший відсоток говорить українською мовою, ніж відсоток всіх мешканців (пересічний відсоток усіх мешканців міст, що вважають своєю рідною мовою українську, є 77.2, відповідний відсоток для дітей від 0-9 років є 76.5, а для дітей від 10-19 рр. — 76.1), це явище, назагал, відрядне. Занотовуємо, що по містах пропорційно більше дітей українців говорять українською мовою, ніж генерація батьків від 35 до 49 рр. (числа каливаються від 73.3% до 76.1%, хоч менше, ніж їхні діди (78.1% до 84.0% і менше, ніж молоді батьки у

віці від 20 до 34 рр. (77.3% до 78.5%). Дуже відрядним явищем є те, що коли взяти населення міст і сіл разом, відсоток дітей, які вважають своєю рідною мовою українську, перевищує загальний відсоток населення (загальний відсоток є 87.7, а відсоток дітей від 0-9 рр. є 88.3, дітей від 10-19 рр. — 87.8). Іншими словами, мовна русифікація попадає на спротив українських батьків, особливо по селах. (Всі дані в цих двох параграфах взяті з ИТОГИ... СССР, ст. 212).

Далі інтерпретуючи ці дані, треба завжди мати на увазі два явища: одно негативне, друге позитивне. Почнемо з першого. Всі ці числа стосуються виключно до осіб, які під час перепису подали свою національність як українську. Малороси — а є такі навіть тут, в Америці, де вони відіграють роль анахронізму в квадраті! — зараздали гід випали з цієї статистики, задекларувавши себе "рускими". У відношенні до декларованих, тобто свідомих українців, 12.3%, або одна восьма частина вважають своєю рідною мовою не-українську. Це значна пропорція. Відсоток мовно зденаціоналізованих більший тільки між жидами й білорусами (поминаючи, очевидно, менші національності СССР). Всі інші народи СССР, навіть широко розкинуті відмени, тримаються своєї рідної мови кріпше ніж українці.

З другого боку, число 12.3% мовно зденаціоналізованих українців можна вважати як явище порівнюючи позитивне, якщо взяти під увагу, що приблизно 4.6 мільйонів з 37.3 (приблизно 12.3%) мешкають поза межами України і тому підлягають особливо гострій русифікації. Числа, які ми подали, включають саме тих українців. Український збірник (Итоги... Украинская ССР, ст. 168 і сл.) для самої Української ССР подає число мовно зрусифікованих українців, як 2.1 мільйон на 32.2 мільйони (або 6.5%, порівнюючи з 12.3% в цілому Союзові). Це число було опубліковано вже раніше. Дуже цікавим є новий розподіл на сільське і міське населення. З українців, що живуть по селах УССР, мовно зрусифіковані є менш ніж 300,000 на 20.4 мільйони (менш, ніж 1.5%). Натомість в українських містах русифікація пішла далі: із загального числа 11.8 мільйонів українців, що живуть в містах УССР, 1.8 мільйонів (тобто 15.3%) вважають своєю рідною мовою російську.

На великий жаль, український збірник не подає розподілу населення УССР за мовою ознакою і віком. Зате в цьому збірнику, в таблиці ч. 54, маємо надзвичайно детальний розподіл по окремих областях і по місцю оселення (місто чи село) за національністю і рідною мовою (ст. 174-191). Не буду страшити читачів довгою серією відсотків. Цікаві можуть на цих сторінках знайти, напр., докази сильної русифікації Донбасу. Згадаю тільки один факт: чомусь не подається національністі населення окремих міст, за винятком Києва і Севастополя. Нам було б цікаво знати, скільки тепер росіян у Львові, в Чернівцях, або в Ужгороді, але про це статистика мовчить, мабуть з політичних причин. Треба додумуватися на підставі національного розподілу міського населення львівської та інших областей.

Чим більше число міст в області, тим тяжче вилучити цифри про приплив росіян до головного міста. Однак, подані точні цифри населення української столиці Києва. В 1959 р. Київ мав 1,104,000 мешканців (заокруглено до тисячі). З них було 664 тисячі українців, 254 тисячі росіян і 153 тисячі жидів. Але з тих 664 тисяч українців усього 477 тисяч (приблизно 72%) подали як свою рідну мову українську. З другого боку, з-поміж 254 тисячі росіян було 1.5 тисячі "малоросів із совістю", які подали українську мову як свою рідну. Жиди мовно сильно зрусифіковані (133 тисячі на 153 тисячі). Але дуже цікаве те, що 870 жидів подали українську мову як свою рідну. Подібне явище спостерігаємо і в інших областях (напр. Житомирській і Закарпатській): певна частина жидів мовно асимілюється до української більшості, не зважаючи на загальну русифікаційну політику режиму.

На кінець кілька чисел про рівень освіти між поодинокими національностями, що заселяють УССР. З чисто політичних мотивів змішано населення з закінченою вищою освітою з населенням із середньою і неповною середньою освітою, тобто інженерів із напів-кваліфікованими робітниками й агрономів з напів-освіченими доярками. Це старий статистичний "трюк", щоб замасувати різниці між відсотками людей різних національностей в дійсно важливій категорії: тих, що мають вищу освіту. Не зважаючи на цей прозорий камуфляж, ясно видно, що в своїй власній республіці українці не мають змоги дістати такої доброї освіти, як росіяни, жиди і білоруси. Між українцями в 1959 р. усього 278 осіб на 1,000 мали бодай неповну середню освіту (тобто, закінчили семилітку). Відповідні цифри для росіян є 384, для жидів — 582, для білорусів — 409. Пересічне число для всіх мешканців України є 303. Порівняно мале число освічених українців частинно пояснюється тим, що більша частина українців ще далі проживає по селах, де немає таких добрих шкіл, як по містах. (Національні меншості, навпаки, більш сконцентровані у великих містах). Статистика також показує, що порівняно мало українських жінок здобувають освіту, особливо по селах (255 на тисячу жінок і 309 на тисячу чоловіків у загальному, 186 на тисячу жінок і 245 на тисячу чоловіків по селах). Але як-нє-як мале число освічених українців в Україні — це скандал для "лєнінської національної політики". Упорядники збірника, видно, були змушені додати примітку, що загальне число українців, які мають бодай семилітку, є 10,750.7 тисяч осіб, з яких 1,793.7 тисяч проживають поза межами УССР. Останні — це, мабуть, лише українці, які вже довший час живуть в інших республіках, а також українці, яких режим вислав поза межі України, присилаючи на їх місце висококваліфікованих росіян і білорусів. Це є ще однією причиною того, чому на Україні так мало освічених українців. Відрядним явищем є тільки те, що, порівнюючи з 1939 р., група освічених українців побільшується скоріше, ніж відповідні групи росіян та інших.

Я. Б.

Частина хлопців і дівчат, присутніх на ялинці Юного ОДУМ-у в Торонто.

Олексій КОНОВАЛ

ЗАПРОСИТИ ЧИ НЕ ЗАПРОСИТИ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНИ НА ВІДКРИТТЯ ПАМ'ЯТНИКА?

“Дорогі земляки, поза Вітчизною сущі! З почуттям глибокої пошані і любові до генія українського народу, до великої поета, революціонера - демократа Тараса Григоровича Шевченка звертаємося ми до вас з щирим словом з берегів Дніпра, з рідної Радянської України, з сонячної столиці нашої республіки — древнього і вічного Києва”.

Так розпочали своє звернення лист письменники, актори, композитори та художники України до українського громадянства в США в органі правління Спілки письменників України, київській газеті “Літературна Україна”. Між 34 підписами знаходимо відомі нам імена: М. Рильський, Вол. Сосюра, П. Майборода, А.

Малишко, К. Данькевич, Л. Костенко, Мих. Стельмах, П. Вірський, П. Тичина та інші.

Що змусило їх, уперше за час існування тюрми народів під назвою СССР, звернутися до української еміграції (“дорогих земляків на далекій чужині”) не з лайкою, а з щирим, аж надто щирим, як на ті обставини, теплим словом звернення?

Чому настала, в їх відношенні до нас, така велика зміна? Чи не стала “суверена” Радянська Україна незалежною державою, а українські мистці, позбавившись російсько-комуністичної опіки, вільно, нікого не боячись, звернулися до своїх дорогих земляків на чужині, так, як ім підказує іх серце й ро-

зум? Чи може там, в поневоленні Україні, статися великі зміни, і закріпаченим рабам дано право вільно говорити?

Наскільки нам відомо, в Україні не сталося ніяких змін!

Там все по-строму! Російсько-комуністичні верховоди з Кремля й далі вчать мистців України як і що треба писати, кого й коли треба хвалити чи лаяти. Також не думаємо, що відкриття пам'ятника безсмертному Кобзареві Тарасові Шевченкові у Вашингтоні іх аж так розчулило, що вони набрали відваги і звернулися до нас згаданим відкритим листом.

Хоч, правда, у своїм зверненні вони пишуть: “Нам, діячам культури України, всім українцям на рідній землі, приемно усвідомлювати, що в Сполучених Штатах Америки буде споруджений пам'ятник Кобзареві. Ми хочемо, щоб пам'ятник Шевченкові у Вашингтоні був для

vas, земляки, куточком рідної землі. Ми думаемо послати на американський континент священу землю з Чернечої гори, де спить Тарас вічним сном. Ми б з радістю взяли участь в урочистій церемонії відкриття вшого пам'ятника, бо Шевченко і Україна — невіддільні. Ми за гідну шану великому Кобзареві".

Як бачимо з вищого параграфу, вони, мистці України, радіють, що ми ставимо Тарасові Шевченкові пам'ятник. І вони б з радістю взяли участь у відкритті його. Лишилось ніби нам, українцям, запросити їх і справа вирішена. Та в дійсності воно не так то просто.

Відколи це українські мистці стали такими героями (а вони мають добре причини ними не бути), що навіть не кивнувши в бік Москви, заговорили, як вільні люди? Хіба ж нам не відомо, що багато туристів-українців, які відвідували Україну і хотіли побачити могилу Тараса Шевченка, мусіли звертатися за дозволом аж до Москви? Хіба це не показує, що вони, на нашій не своїй землі, не мають жодних прав? Уряд та мистці Радянської України в цій, нібіто зовсім незначній, справі безпопрадні. А тут, нате вам, як грім з ясного неба, вони, які не мають права дати дозволу поїхати до Канева, заговорили до дорогих земляків, утікачів з тієї раповласницької системи! Хіба ж нам не відомо, що згадувати нас добрым словом в Радянській Україні — злочин!

Чи, може, мистцям України набридло поневірятися в поневоленій Україні? Вирішили, що раз мати родила, раз і вмирать. Вони чудово пригадують своїх друзів по перу розстріляних, засланих на каторжну роботу на Сибір за український націоналізм. Вони добре пригадують життєвий шлях О. Вільзька, М. Куліша, Л. Курбаса, С. Єфремова, М. Зерова та сотень інших. Ім добре відомо про 1933 рік, могили у Вінниці та тюрми НКВД. Тоді ми зовсім не віримо, що вони на такий сміливий, і з нашого погляду непотрібний крок, самі з своєї волі зважились.

В нас немає найменшого сумніву, що без відома Москви та

її аprobacії таке звернення ніколи б не з'явилось. Більше того, ми переконані, що Москва наказала таке звернення написати. Хіба ж не писали українські поети патріотичні поезії, бо так тоді було потрібно, на бажання Москви в час війни? Хоч би взяти й вірш Вол. Сосюри "Любіть Україну", за який його, вже після війни, лаяли, домагались вибачення, каяття?

Не віримо, бо не можемо вірити, що вони стали такі певні себе, щоб відважитись на самостійний крок. Нам відомо, що дехто з них є членом комуністичної партії з давніх часів. Але вони добре знають, що комуністами були й Берія, чи хоч би й сам Сталін. І знають, що з ними сталося.

Припустімо, що ми, чи комітет для побудови пам'ятника Шевченкові у США, запросить представників України на відкриття. Довкола майорять синьо-жовті прапори (знаємо, що так було в Канаді). Представник з України (слово ж треба дати) мусить дивитись на багатотисячний натовп і говорити те, що казав без ніякої підробки Тарас Шевченко:

...на оновленій землі
Врага не буде супостата
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі,

тобто говорити те, що думав, пишучи ці рядки, Шевченко, що тепер думаємо ми, або лаяти нас і перекручувати, пристосовувати творчість Шевченка до вимог Москви. Значить не хотячи, на Бажання Москви, ми поставили б мистців України в прикро-скрутне становище. Звичайно, нікому з нас не було б ніякої користі. А Москва раділа б, що українці самі собі плюють в душу (а ім, щоб там жити, немає іншого виходу).

Бо ж для них назвати речі власними іменами — значить підписати під своїм ім'ям смертний вирок. А Москва їх власне пхає в таку ситуацію. Йі навіть було б корисно, щоб мистці України тут щось наговорили. Бо ж уже століттями Москва хоче обезголовити, і то не без успіху, українську націю. Ім би пізніше підшили і петлюрівщину, і самостійність, і націоналізм, і зраду.

На наш погляд, ми зробили б величезну прислугу мистцям України та всьому українському народові, якби **не запросили** їх на відкриття пам'ятника у Вашингтоні. Вони мають досить неприємностей і труднощів і без нашого втручання.

Коли ж Москва — таки Москва, бо Київ не має нічого до вирішення — хоче вислати українську делегацію на відкриття пам'ятника, то вона може це зробити цілком легко без ніяких фокусів-покусів. Уряд США не забороняє туристам СССР вільно приїжджати до Америки. І само собою зрозуміле, що вони можуть бути присутніми на відкритті пам'ятника. Тоді й наша совість буде чиста, і їм не могли бути підшити якісь симпатії до нас.

ВІД РЕДАКЦІЇ

● Містячи статтю нашого співробітника О. Коновала, редакція вважає за доцільне зауважити, що стаття є висловом становища її автора, а не редколегії журналу в цілості. Більшість співробітників та прихильників "Молодої України" вважають, що культурних діячів України, серед яких є кілька промінентних імен, що приносять честь і славу нашій нації (згадати хоч би М. Рильського) — **треба неодмінно запросити**, як дорогих гостей, на відкриття пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні. Нехай нас не тривожить і не збиває з пантелику те, що в групі 34-х підписаних під "Зверненням" затесалася пара смоличів. В тій дійсності вони є необхідний баласт, без якого ніщо не діється. Однаке, відкидаючи баласт, не відкидаймо заодно й наших цінностей, не виступаймо проти тих, хто в драконських советських обставинах має відвагу боротися, як лише може, за українське слово й українську культуру. Врешті-решт, не зважаючи на "Звернення", мало ймовірно, що така делегація приїде. Вся ця справа, мабуть, на те є затіна, щоб ми, закукарічivшись, по-глуному відкинули їх пропозицію і тим самим дали поживу советській пропаганді. Дивіться, мовляв, **кого** відкидає еміграція — своїх же ук-

райнських діячів культури, письменників, музик, артистів, тих, що в великій мірі несуть слово Шевченка в світ. Немає сумніву, що "Звернення" 34-х диктоване Москвою, що в ньому є далекосяжний плян посварити еміграцію з діячами української культури на рідних землях — і саме тому ми не повинні піддастися на провокацію. Хочутъ приїхати — ласково просимо, приїжджайте! Хочутъ постоити під жовто-синіми прапорами — будь ласка, постійтъ! Боятися, що це їм потім дорого коштуватиме — наївно. Якщо їх скочуть переслідувати, то причини знайдуть і без пам'ятника, Москва має на це давній досвід. Однаке, поворот до сталінізму та його методів тепер навряд чи вже можливий. Як би ми не повертали цю справу, ми нічим не ризикуємо. Досвід попередніх зустрічей з радянськими туристами показав, що такі зустрічі нам корисні, що на довшу мету від цих відвідин виграш був би **по нашому боці**.

ГУМОР

Хазяїн дому (після полювання з групою друзів):

— Всі в зборі?

Один з гостей:

— Всі.

— Слава Богу! Значить я влучив у зайця.

З ПРИВОДУ ЯЛИНКИ ЮНОГО ОДУМ-У

Понад сотня дітей і стільки же родичів зібралися на різдвяну ялинку, що її влаштувала філія ОДУМ-у в залі катедри св. Володимира в Торонто. Прибув Владика **Архиєпископ Михаїл** і настоятель катедри о. **Петро Самець** і о. **Д. Фотій**. Біля сцени мерехтіла у сиянні ялинка. Виховниці уставили майже пів сотні юних одумівців (дівчатка й хлопчики від 7 до 14 років) в одностроях біля ялинки.

На початку була коротка інформація про значення ялинки. Хор дітей, під керівництвом пані **Валентини Родак**, розпочав цей вечір колядкою "Нова радість стала" і щедрівкою "Козуню". Старша група юних одумівок, що має назву "Лісові Дзвіночки", проспівала ще одну колядку "У Вифлеємі" і щедрівку "Ой у полі плужок оре..." **Надя Цибенко** акомпаніювала колядникам на піяніно. **Марійка Шпика** виголосила різдвяні побажання. **Оля Огоновська** з чуттям прочитала нарис О. Зозулі "Я повернуся". Гарна мова, виразнезвучання змісту нарису про юнака на чужині і його велике бажання вернутися в Україну до своєї улюбленої матері — зробило на присутніх помітне враження. Присутні нагородили Олю рясніми оплесками.

Група юних одумівок у Торонто виконують танець "Сніжинки" під керівництвом Я. Заварихина.

Після короткої перерви знову відслонили сцену. На сцені стояв гурток біленьких "сніжинок". Діти перед сценою, біля ялинки, одразу привітали маленьких балерин піснею "Сніжиночки білесенькі...", **Марійка Наумчук** акомпаніювала до співу на піяніно, а сніжинки, в різnobарвному освітленні рефлекторів, хорово-дом танцювали танець.

На закінчення танцю з'явились "зайчики-стрибунці", разом з сніжинками вони збігли в зали до ялинки і виконали інсценізацію "Лісова гостя", яка закінчилася тим, що сніжинки з зайчиками розносили солодощі і роздавали дітям.

Після того виховники роздали дітям подарунки — книжки та різні школльні приладдя.

Ініціатором і організатором цієї імпрези був голова Виховної Ради інж. **Петро Родак**. Колядок, щедрівок та інших пісень навчала пані Валентина Родак. У всьому помагали виховниці, панна **Ліда Буцька** і **Діна Кравченко**. В часі передріздвяних занять юні одумівці самі робили прикраси і вбрали ними ялинку. Балетмайстер **Ярослав Заварихин** скомпонував танець "Сніжинки" і навчав дітей танцювати. Проф. **Анна Заварихин** оформила балетні строї для дітей.

Ця скромна, але дуже приемна дитяча імпреза вимагала великого вкладу праці виховників. Вони віддають на це увесь свій вільний час. Коли брати під увагу далеке розселення наших родин на просторі півторамільйонового міста Торонто, великі труднощі організаційного зв'язку, а до того ще й інші труднощі — особливо з приміщенням, то об'єктивність вимагає сказати, що виховники заслуговують широї вдячності за їхній безінтересовий труд.

Завдяки дуже витривалій і послідовній праці інж. П. Родака, виковниць і виховників та членів Виховної Ради, Юний ОДУМ у Торонто здобуває щораз більші успіхи в своїй діяльності. Головне те, що зацікавлення батьків дедалі більшає. Також збільшується жертвеність на потреби організованої виховної діяльності Юного ОДУМ-у. Для прикладу наведемо факт, що пан **Федір Бойко**, знаючи обставини,

розуміючи велике значення цієї праці, під час свята ялинки по-жертувував 100 долярів на діяльність Юного ОДУМ-у. Належить відзначити, що дочка п. Ф. Бойка, Марійка, є одною з найкращих учениць у державній школі і за це одержала стипендію. На курсах українознавства Марійка також належить до кращих учениць. Є надія, що вона буде виховницею Юного ОДУМ-у. Тепер вона ще "лісовий дзвіночок".

Розвиток праці Юного ОДУМ-у вже тепер вимагає більшої допомоги. Виховники часто нарікають, що кожного разу просили залю, кімнату чи хоч якийсь куточек, щоб проробити заняття з дітьми, забирає більше часу, як сама виховна робота. Розуміючи психіку дітей, виховники знають, що діти мусять мати одне постійне приміщення і мати до нього таке ж прив'язання, як до родинного дому. Діти повинні почуватися "господарями" у своєму приміщенні і вдергувати там свій лад — такий, як іх навчають виховники. Коли ж діти кожного разу будуть збиратися і тинятися по різних закутках та ще й відчувати чиось неприхильність до себе, то такий стан буде дуже відємно впливати на весь процес виховної роботи. Батьки мусять мати це на увазі і спільними силами поробити всі можливі заходи в цій невідкладній справі.

Є надії, що це питання набиратиме зацікавлення серед ширшого кола батьків. Це було помітно на батьківських зборах, що відбулися 23 січня ц. р. в Торонто. Збори були скликані на те, щоб створити місцевий Виховний Комітет Юного ОДУМ-у. Збори скликав голова Виховної Ради. На початку зборів інж. П. Родак, порядком звітности, розказав зібраним про пророблену працю з дітьми впродовж усіх сезонів минулого року.

Крім систематичних тижневих позашкільних занять з дітьми, відбулися гуртові імпрези: зимою іздили на сніг спускатися на санчатах. Весною, у залі Кафедри, відбувся концерт Юного ОДУМ-у з такою програмою: співи, доповідь про основні завдання Юного ОДУМ-у, деклямації, читання прози, жартівліви

скетчі та інсценізація "Юний ОДУМ на дозвіллі". Минулої весни з таким же концертом іздили юні одумівці в Ошаву. Всю програму виконували юнаки та юначки старших і молодших груп Юного ОДУМ-у.

Старша група юначок "Лісові Дзвіночки" також брала участь у вечорі видавництва "Молода Україна", що був зорганізований філією під керівництвом пані **Ліди Лебединської**.

Літом відбулося відпочинково-виховне тaborування в оселі "Київ". У таборі було 40 дітей. Тaborування тривало два тижні. Діти спали в шатрах і були з цього дуже вдоволені.

Під час літньої масової зустрічі ОДУМ-у США й Канади, що відбулася на оселі "Київ", виховники Юного ОДУМ-у в Торонто і по філіях приготувалися і брали участь у програмі зустрічі. На імпрезах, що влаштовувалися Комітетом Українців Канади, Юний ОДУМ в однотрях з прапорами завжди брав участь.

Голова Виховної Ради іздив з членами Головної Управи ОДУМ-у в Лондон, Онт., і там створено місцевий Виховний Комітет в такому складі: Отець **М. Дебрин**, пані **В. Яремченко**, пані **Н. Кузьменко**, інж. **В. Триль**, **М. Ващенко** і панна **Тамара Підопригода**.

П. Родак в своєму звіті подав лише фрагменти з діяльності Юного ОДУМ-у, зокрема ті, що іх мали змогу бачити ширші кола наших громадян. Але щоденна, кропітка праця виховників, крім батьків, більшості громадян невідома.

Після звіту відбулася довша дискусія та загальний обмін думками. Після дискусії обрано місцевий Виховний Комітет Юного ОДУМ-у в Торонто в такому складі: **Леся Гринь**, **Світлана Юрків**, **Ф. Бойко**, **М. Сотник**, **В. Руденко** і **М. Ющенко**.

Згідно правильника, Виховний Комітет має бути допоміжним чинником у практичних потребах організаційної та виховної діяльності Юного ОДУМ-у. Виховний Комітет має також дбати про фінансову допомогу. Дотепер цими справами найбільше займався п. Петро Родак і деякі члени Головної Управи ОДУМ-у.

Найбільшу фінансову допомогу давала філія ОДУМ-у в Торонто. З деяких імпрез Юний ОДУМ мав маленькі прибутки і їх заощаджував. Були також невеликі пожертвні від окремих осіб та установ. На згадану вже імпрезу ялинки Український Робітничий Союз дав свою невелику пожертву. З допомогою цих грошових засобів відбувалася дотеперішня праця Юного ОДУМ-у. За вміле й чесне господарювання цими скромними матеріальними засобами керівникам Юного ОДУМ-у належить особливе признання, а жертводавцям щира вдячність.

Досвідчені спостерігачі кажуть, що в українських молодечих організаціях у Канаді об'єднується лише п'ять відсотків нашої молоді. Більше дітей відвідує українські школи, що існують при церквах та різних організаціях. Чимало фактів у різних місцевостях свідчать, що наші шкільні чинники найбільше дбають про те, щоб у школах іхніх було багато дітей. Натомість не скрізь і не всі дбають про те, щоб були дуже добре учительські сили, щоб поступово вдосконалювати навчальні методи українознавства в існуючих обставинах.

Не багато маємо таких шкільних керівництв та вчителів, які дбають про те, щоб у позашкільному часі діти доповнювали свої шкільні знання виховними заняттями в молодечих організаціях. У нашій дійсності, серед чужомовного довкілля, виховання молоді буде успішніше лише тоді, коли буде кругова, дружня співпраця всіх, що передають свої знання дітям.

I. Дубилко.

ВИСИЛАЄМО БЕЗКОШТОВНО ВАРТИЧІ КНИЖКИ Осьмачки, Яновського, Ореста, Панча, С. Георге, Дудінцева, Маніла та ін., а також збірники "Волосожар", "Ельдорадо", "Пеани і ктини" та "Грім за зорею" (1963). На поштові видатки просимо додати 1, 2 або 3 долари. Гроши можна висилати потівкою в конверті. Адреса:
Mr. I. Manylo, P.O. Box 472 Vineland, N. J., U.S.A.

КОМІСІЯ ФОНДУ І. П. БАГРЯНОГО У КАНАДІ

ВІДОЗВА

Невблаганна смерть забрала від нас одного з кращих синів нашої Батьківщини, світлої пам'яти **Івана Павловича Багряного**, який до останньої хвилини свого зруйнованого в московських концтаборах здоров'я працював на користь свого поневоленого народу, як поет, письменник і громадсько-політичний діяч.

Вельмишановний Приятелю!

Звертаємося до Вашого щирого серця з проханням відгукнутися з можливою для Вас матеріальною допомогою у створенні фонду дляувіковічнення світлої пам'яти **Івана Павловича Багряного**.

Нехай ця допомога засвідчить нашу пошану до Того, хто всі свої сили, до останнього подиху, віддав на користь нашої спільноти справи.

Будьмо щирими жертводавцями!

В ім'я світлих ідей і дорожоказів, залишених нам великим Борцем і Поетом, створімо фонд **І. П. Багряного**, метою якого була б побудова пам'ятника, видання літературно-публіцистичної спадщини Покійного та евентуальна допомога його родині.

Ваші пожертви радимо висилати грошевими переказами, або чеками, які належить адресувати:

**BAHRYANY FUND COMMITTEE OF CANADA
P. O. Box 37 — Toronto 4, Ontario**

та висилати на адресу:

**BAHRYANY FUND COMMITTEE OF CANADA
SO-USE (Toronto) Credit Union, Account No. 3492**

Наперед дякуємо Вам!

Комісія Фонду І. П. Багряного у Канаді.

МОЛОДА УКРАЇНА ГРЯДЕ!

Після закінчення Одумівського вечора, 8-го грудня 1963 р., в залі Шопен Скул до мене підійшов мій добрий знайомий, земляк, колишній вояк УНР, і привітав словами: "Молода Україна гряде!"

Він заявив: "Сьогодні я відмолодів на багато років; я побачив силу, дух, наснагу нашої золотої молоді. Я переконався, що Україна живе не тільки в уяві, а реально живе й житиме непобorna, бо має українську молодь. Молодь, яка співає, грає, танцює, декламує, і в кожному її русі, в кожному подиху живе, бринить та непоборність українських ідей, якої так бояться наші вороги. Честь і слава нашій молоді!"

Очевидно, для цього були пerekонливі факти. Зала Шопен Скул була переповнена зацікавленими. Слухаючи виступи окремих гуртків: струнної оркестри, співу, танців, декламації, квінтетів, дуетів, сольоспіву та сольомузики (на акордіоні) тощо, присутні широ обдаровували нашу молодь спонтанними бурхливими оплесками з вигуками "браво!", "біс!", що спонукало майже кожний гурток, крім програмової точки, виконати щось додатково. Здавалося присутні готові були без кінця слухати майстерні виступи молоді.

До мене зверталося кілька певажних осіб з проханням сказати: хто аранжер цього вечора? Я, звичайно, вказував на провідників ОДУМ-у. Але запитував: нащо це вам потрібно? Відповідь у всіх була така: "Я хочу особисто подякувати, потиснути руку особі, що так чудово, уміло і змістово організувала цей вечір. Таких вечорів нам в Чікаро потрібно більше!"

На закінчення належить підкреслити: Одумівський вечір музики, співу, танців і слова мав великий успіх і зробив дуже позитивне враження на присутніх. Це належить врахувати молоді, її провідникам, а особливо батькам та прихильникам молоді. Треба посилити увагу до молоді та її потреб, допомогти морально і матеріально в її національно - культурному розвитку,

На одумівському концерті.

Об'єднані ансамблі Чікаської філії виконують "Прощальну"

бо це наш скарб, наше сучасне і майбутнє.

А. Терпило
("Укр. Життя" в Чікаго)

ВЕЧІР, ПРИСВЯЧЕНИЙ 15-ИМ РОКОВИНАМ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ТА ПАМ'ЯТИ СЛ. П. ІВ. П. БАГРЯНОГО

В неділю 1-го грудня 1963 р., Товариство Сприяння УНРаді м. Ньюарку і околиць влаштувало урочисте відзначення 15-х роковин Української Національної Ради та вшанування пам'яти Віцепрезидента УНРади сл. п. Івана Павловича Багряного.

Простора зала Української Чорноморської Січі була заповнена українським громадянством, а особливо одумівською молоддю в одностроях, що надавало урочистому зібранню імпозантності.

Відкриття і вступне слово зробив довголітній голова Товариства УНРади та енергійний громадський діяч, п. К. Степовий. Після короткого але змістовного слова він попросив присутніх вшанувати пам'ять бл. п. Івана П. Багряного та бл. п. Президента США, Джана Ф. Кеннеді, однохвилинною мовчанкою.

Доповідь про УНРаду зробив проф. д-р Я. Зозуля, а про письменницьку і політичну діяльність І. П. Багряного, говорив проф. Григорій Костюк. Обидві доповіді були на високому академічному рівні.

Мистецька частина складалася з виступу відомого майстра скрипки Рафаїла Венке, який дуже гарно виконав сонату номер 9 Бетховена. Солістка Оля Степанюк гарно заспівала "Ой, три шляхи широкій" на слова Т. Шевченка, муз. Я. Степового та "Айстри" на слова О. Олесь, муз. М. Лисенка. Акомпаніював обом солісткам Карло Сибак.

Місцева філія ОДУМ-у відділ Юного ОДУМ-у зробили спільну збірку перед автодорією і проспівали молитву "Боже Великий Єдиний" та одумівський гимн "Ми об'їхали землю наколо".

Урочисте зібрання пройшло успішно, з вибраною мистецькою програмою та з участю, як на теперішні обставини, значної кількості громадян.

Ів. П-ко.

ЩО ДІЄТЬСЯ В УКРАЇНІ

ДЖАН СТЕЙНБЕК У КИЄВІ

Подорожуючи по СССР, відомий американський письменник, лауреат нобелівської премії, автор роману "Трон гніву" Джан Стейнбек, відвідав Київ. Перед тим, у 1947 р., він також побував на Україні і про свої враження з тієї подорожі писав: "Хоч Київ дуже зруйнований, кияни не виглядають такими смертельно втомленими, як росіяни. Кияни не горбляться, плечі їх випростані під час ходу і вони сміються на вулицях. Безумовно, це може бути їх своєрідною, самобутньою прикметою, бо українці не подібні до росіян: вони окрема відміна слов'ян.

І хоч більшість українців уміють говорити й читати по-російськи, їх власна мова окреміша і відмінна, близчча до південнослов'янських мов, ніж до російської".

Під час теперішньої подорожі письменник не змінив цих поглядів і далі захоплювався українською природою, людьми, красою української мови. Він оглядав катедру Св. Софії, милувався орнаментами на її дзвіниці, старовинними хрестами, стилем українського бароко, цікавився старими будівлями, розпитував про Ярослава Мудрого, а дивлячись з Володимирської гірки на широку панораму Дніпра, сказав: "Ріка, ось істинна, одвічна колиска цивілізації". У висліді перегляду першої дії вистави

Анатолій СЕДІК

ВЕЧІРНЯ ПІСНЯ

Дівчино-ромашко,
де ти ходиш-бродиши,
Чом до моого серця
Стежки не знаходиш?
Скільки зір заграло
В голубому небі,
Стільки днів невпинно
Марив я про тебе.

Може, то ромашок
Буйне квітування
Запалило в серці
Полум'я кохання.
Ta вечірня пісня
Линула з-під гаю,
I у ній почув я:
— Іншого кохаю.

"У неділю рано зілля копала", Джан Стейнбек так захопився українською мовою, що побажав купити цей твір Ольги Кобилянської в українському виданні. У музеї Шевченка він оглянув особисті речі, рукописи та образи Великого Кобзаря, вислухав з платівки "Заповіт" і сказав: "Тепер я зрозумів велич українського поета". У розмовах з письменниками, зокрема з молодими поетами М. Вінграновським і Є. Гуцалом, Стейнбек висловив радість, що на Україні зростає нове покоління письменників. "Коли я вперше приїхав до Києва, я помітив один вираз в обличчях людей. У них був досвід однакового страждання й однакових втрат. А сьогодні я не бачу двох однакових облич. Кожний знову став самим собою. І це дуже важливо", — говорив письменник, а свою розмову з письменниками закінчив словами: "Я щасливий, що чим більше я відчував себе тут американцем, тим більшим я став до українців".

В КІНО-СТУДІЯХ УКРАЇНИ

Наприкінці минулого року українські кіно-студії випустили кілька нових фільмів: "Закон Антарктиди", "Між добрими людьми", "Сповідь", "Приходьте завтра", "Ми—двоє мужчин", ряд хронікально-документальних і науково-популярних фільмів. Два фільми української науково-популярної студії одержали міжнародні премії.

В цьому році студія ім. О. Довженка випустила фільми: "Три доби після безсмертя", в постановці режисера В. Довганя за сценарієм К. Кудієвського, "Срібний тренер" у постановці В. Івченка за сценарієм Г. Кушніренка, для дітей — за мотиваами повісті М. Трублайні "Юнга зі шхуни Колумб" (сценарій Ю. Чулюкіна, режисер Є. Шерстобитов). У процесі виготовлення в студії ім. Довженка є такі фільми: "Люди не все знають", (сценарій М. Стельмаха, режисер М. Макаренко), "Слід на землі" (сценарій Б. Земляка, ре-

жисери М. Мащенко і І. Ветров), присвячене життю молоді—“Повернення Вероніки” (сценарій І. Болгаріна і Є. Наумова, постановка І. Болгаріна та В. Ільєнко).

В УКРАЇНІ ВІДНАЙШЛИ РУКОПИС ГРЕБІНКИ

Леонід Стеценко, кандидат філологічних наук, випадково в поїзді в розмові з селянами Грушківки Гребінківського району Полтавської області довідався, що в цьому селі в лікаря Павла Потаповича Титова переховується рукописна книга байок Євгена Гребінки “написана ще гусичим пером”.

У Титова дістав Стеценко “зозулит”, оправлений в тверду, оксамитом обтягнуту палітурку, від початку до кінця списаний рукою Гребінки. Книжка добре збереглася, тільки папір трохи пожовтів та дещо поруділо колись чорне чорнило”. У цьому зашиті є байки: “Цап”, “Лебідь і гуси”, “Ячмінь”, “Ведмежий суд”, “Пшениця”, “Сонце да Хмари”, “Горобці да Вишня”, “Будяк да Коноплиночка”, “Верша да Болото”, “Маківка”, “Рожа да Хміль”, “Школяр Денис”, “Сонце да Вітер”, “Грішник”, “Вроня і Ягня”.

В Інституті літератури (при Академії наук України), розглядаючи цей рукопис, “відомі нащі вчені текстологи професор Сергій Іванович Маслов і професор Олександр Андріянович Назаревський говорили про нього як про неоцінений скарб і дивувалися, що вчені більше сто років не змогли його виявити”. Дослідники творчості Гребінки “вже давно змирилися з думкою про те, що рукопис байок Гребінки не зберігся”.

Як попав рукопис Гребінки до старенького лікаря Титова, Стеценко не розказує. Адже ж Грушківка не родинне село Євгена Гребінки. Він народився в хуторі Убіжище, що звали його ще Гребінчин Яр, а тепер Мар'янівка, поблизу Грушківки 21 січня (ст. стиль) 1812 року. (Вмер 15 грудня 1848 р. від туберкульози). Дещо з того може висвітлити історія невідомого дослідника Титова — теж у того лікаря.

(“Дніпро” ч. 10, 1963)

ПРИРОДНІ БАГАТСТВА КУБАНІ

На Кубані виявлено і вже експлуатується 14 великих родовищ природного газу. Загальна його кількість обчислюється приблизно в 523 мільярди кубометрів. Цей газ особливо цінний тим, що в кожному його кубометрі міститься від 40 до 110 грамів конденсату.

ПІДГОТОВЛЯЮТЬ СЛОВНИК ДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Група вчених мовознавців Інституту суспільних наук УРСР підготовляє під проводом Лукії Гуменної великий словник давньої української мови, тобто мови княжої України. Словник має мати 70 друкованих аркушів. Мову княжої України за вказівками Москви зачисляє советська наука до “общерусского” минулого.

ФІЛЬМИ, ПРИСВЯЧЕНІ ШЕВЧЕНКОВІ

За інформаціями “Радянської України”, Київська кіностудія ім. Довженка присвячує 150-річчю з дня народження Шевченка два кінофільми. Один кольоровий під назвою “Сон” за сценарієм Д. Павличка і В. Денисенка, в режисерській постановці останнього. Це розповідь про юнацькі роки поета, викуплення з кріпацької неволі, навчання в Академії художеств, і про роки розвитку творчих сил поета. У ролі поета виступає студент Московського інституту кіноматографії М. Губенко.

Другий фільм — це опера “Наймичка” за одноіменною поемою Шевченка. Сценарій І. Молостової та М. Ткача, музика М. Вериківського. Ролю наймички виконує артистка В. Донська-Присяжнюк. Режисери: І. Молостова та В. Лапокніж.

Київська кіностудія науково-популярних фільмів знімає біографічний фільм “Розповіді про Шевченка”. Сценарій Д. Копиці та Л. Островської, режисер-постановник Л. Островська.

На Київській телестудії знімається фільм “Сторінка життя”, який розповідає про один день з життя Шевченка в Петербурзі. Тут мова про зустріч Шевченка з Чернишевським, щоб підкреслити, що наш поет був підо

впливом останнього. З Шевченка роблять теж пропагатора “дружби” України з Москвою. Сценарій за драматичною поемою П. Тичини “Шевченко й Чернишевський” створив Р. Єфименко. Він же режисер і постановник фільму. Ролю Шевченка виконує артист Д. Франько, Чернишевського — артист К. Степанков.

ПОМЕР ВАЛЕР'ЯН ІМЕДАДЗЕ

Несподівано помер грузинський літературознавець і дослідник Валер'ян Імедакдзе, який довший час вивчав українсько-грузинські літературні взаємини. В книзі “Т. Шевченко і Грузія” він простежив вплив Шевченка на грузинську літературу, описав звязки Тараса Шевченка з Академією Церетелі і велику пошану до Шевченка на Кавказі. У своїх працях покійний висвітлив теж, як Шевченкові традиції дружби культур українського і грузинського народів розвивали його сучасники та послідовники: М. Гулак, О. Навроцький, Л. Українка, П. Грабовський, М. Коцюбинський.

МІСТО УКРАЇНСЬКЕ

Робітнича колонія Лисовка на Донеччині дуже розрослася, одержала міський статус і переіменована в місто Українське.

ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ ГРІНЧЕНКА В КИСВІ

В актовій залі Київського педагогічного інституту відбувся урочистий вечір, присвячений століттю з дня народження Бориса Грінченка. Відкрив вечір поет Максим Рильський. Про життя і творчість Грінченка ділові доктор філологічних наук І. Пильгук. Виступали теж письменники і філологи.

ДОРОГИЙ ЧИТАЧУ!

Майбутнє “Молодої України” залежить також і від Тебе!

Отже, поширюй журнал, приєднуй нових передплатників!

Не забувай про пресовий фонд

“МОЛОДОЇ УКРАЇНИ”!

ЦІКАВО ЗНАТИ, ЩО...

...сила, з якою соняшне світло тисне на Землю, перевищує стотисяч тонн.

...тільки освітлювані сонцем рослини звільняють кисень з вуглеводного газу, і тільки в освітлюваній людській шкірі виробляється такий необхідний для життя вітамін Д.

...дивитись на сонце шкідливо: кришталік ока, як двоєко опукла лінза, збирає соняшне проміння у фокус — і виникає сильний опік сітчатки (сонце може навіть пропалити в ній дірку). Дехто легковажно гадає, нібито можна дивитись на сонце простим оком під час затемнення, але це теж неправда. Опік сітчатки може статися й тоді, коли дивишся без захисних окулярів на дугу електрозварювання, ртутну "кварцеву" лампу чи сніг у горах, тобто на яскраве джерело світла, в якому багато ультрафіолетового проміння.

**

...в океані розчинено близько 8 млн. т. золота, 80 млн. т. нікелю, 164 млн. т. срібла, 800 млн. т. молібдену, 80 млрд. т. йоду.

**

...у Чорному морі немає небезпечних акул. Постійно зустрічається тут лише "катран", або "колюча акула", до двох метрів завдовжки. Укусити вона може тільки випадково або якщо дуже близько підставити їй руку чи ногу.

**

...у деяких місцях живі губки розрізують на дрібні кусочки і розсаджують по дну моря. Через кілька років ловці губок збирають "врожай".

**

...ще триста років тому навчились підробляти перла за допомогою екстрату з риб'ячої луски і скляних бус. Екстрат відомий під назвою "перлинної есенції".

**

...двостулкові молюски мідії прикріплюються до паль, каміння тощо за допомогою бісусних ниток. Бісус — це своєрідний морський шовк. Ще й тепер в Італії з нього виготовляють рукавички, хустинки та інші дрібнички. Так само, як і устриць, цих молюсків розводять в особ-

ливих розсадниках. Подекуди з одного гектара морського дна знимають по 20 тонн мідій.

**

...летюча миша вампір живиться виключно кров'ю ссавців, нападаючи навіть на людей. Підлітаючи до людини, яка спить, вампір гострими різцями зрізає шматочок шкіри і кінчиком язика поглиблює ранку. Щоб не розбудити людину, вампір злизує кров на льоту. Слина його містить обезболючу речовину і фермент, що не дає крові скипатися.

**

...тригла, або морський півень, пересувається по дну на плавцях. Кожний грудний плавець має по три промені у вигляді довгих пальців. Саме на них риба й ходить.

ПОПРАВКА

У грудневому числі журналу "Молода Україна" у нотатці про 13-ий З'їзд ОДУМ-у в Канаді, на стор. 4, з технічних причин сталася помилка у складі членів Головної Управи ОДУМ-у в Канаді. Слід читати:

З'їзд обрав нову Головну Управу ОДУМ-у на Канаду в такому складі: **Віктор Педенко** — голова, **Ігор Дрозд** — заступник, **Раїса Мачула** — рекорд, секретар, **Раїса Вакуловська** — кореспонденційний секретар, **Олександер Харченко** — організаційний референт, **Галина Романенко** — фінансовий референт, **Ігор Дрозд** — спортивний референт, **Валентина Шапка** — культурно-освітній референт, **Петро Родак** — референт юнацтва.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

У 110-му числі журналу "Молода Україна" за грудень 1963 р. надрукована критична стаття В. Чапленка про "Гимн Української Молоді" І. Багряного, у якій В. Чапленко подає текст гимну в своїй обробці, замінивши оригінальні стрічки автора своїми.

Так В. Чапленко міняв і роман "Тигролови" — "позмінював сюжетні ситуації та численні мистецькі деталі", "мусив його опрацювати, щоб виправдати гонорар, заплачений авторові на

підставі моєї (В. Чапленкової) записки".

Я не обстоюю ідеалізацію окремих людей. Я вважаю, що критика й самокритика потрібна й корисна, якщо вона має своє місце й час.

"Гимн Української Молоді" І. Багряного був надрукований в "Українських Вісٹях", а також у 18-му числі "Молодої України" у 1954-му році. В. Чапленко мав майже 10 років часу критикувати й обговорювати його текст. Тоді з В. Чапленком можна було згоджуватися, або не згоджуватися. Та В. Чапленко вичікував і мовчав. Критикувати почав тоді, коли автора ховали; коли в українських церквах правилися панахиди по покійному, коли українське громадянство сходилося на жалібних акаDEMіях для вшанування пам'яті засłużеного громадсько-політичного діяча, поета й письменника, твори якого видані п'ятьма мовами, а роман "Тигролови" німецькою мовою — у трьох виданнях.

"В. Чапленко воює з мертвими" ... "Спершу на небіжчика Осьмачку, опісля на якогось поета, що його прізвища не назав (либонь живе ще, то й небезично!), далі на покійного Багряного і врешті на небіжчика В. Дорошенка, — подає у редакційній статті торонтонський часопис "Вільне Слово" за 25 січня 1964 р., — бо так небечніше. Мертві не відповідають".

І. П. Багряний — автор одумівських маршів, був почесним членом ОДУМ-у. "Молода Україна" — офіційний пресовий орган ОДУМ-у, на протязі 13 років, друкуючи твори І. П. Багряного, не критикував їх, тому тепер не личить знецінювати автора, відразу після його похорону.

В-м.

● Ми згідні з думкою п. В-ма, що стаття В. Чапленка у грудневому числі "Молодої України" була не зовсім своєчасною з уваги на недавню смерть І. Багряного — але з професійного боку вона слушна і ніякого знецінювання І. Багряного як письменника в ній немає.

Ред.

Високоповажані Панове!

Щиро вітаю Вас з Новим 1964 роком і бажаю Вам доброго здоров'я, сил, витривалості і завзяття.

Без перебільшення, вважаю журнал "Молода Україна" одним з найкращих молодечих видань на еміграції.

Щастя Вам Боже!

З пошаною і привітом

М. Грушевський, Париж.

"Молода Україна" має звичку подавати на обкладинці замість слова "Зміст" "У цьому числі читайте", або "У цьому числі".

Слово "зміст" у цих випадках, мені здається, найбільш відповідне. Воно створювало б враження, що редакція дбає про ясність, стисливість і влучність вислову, що так часто виявляє цілий журнал.

С. Котляр

Дякую за висилку "Молодої України". Якби Ви знали, як присмно, коли зразу дістанеш відповідь, коли бачиш, що є порядок! Думаю, що успіх всякого видання залежить насамперед від цього.

Д. Грушевський, Чікаго.

ГУМОР І САТИРА

Сьомий злочинець

Мюнхенська кримінальна поліція вивісила оголошення про розшук сімох злочинців. Тому, хто подасть про них інформацію, буде виплачена нагорода 10.000 марок. На оголошенні було вміщено шість фотографій. Сьомої не було. Другого дня на порожнє місце хтось влішив фотографію Хрушчова...

Далекозорість

Господар до свого робітника: — Я знаю дуже добре, що платня, яку ви одержуєте в мене, не дає вам змоги одружитися. Але ви побачите! Колись ви будете вдячні мені за це.

Несподівана хвороба

В одному розпяченому таборі два товариші вирішили більше не пити. Все ж таки один з них запропонував затримати в шафі пляшку самогону на випадок хвороби. За три дні один

з товаришів уже не може витримати й каже: "Друже, я хворий!". "Запізно", — відповідає його приятель, — "я був хворий вчора цілий день!".

Практичний підхід

Громадянин ССР, прилетівши за 4 хвилини й 32 секунди з Пінська до Мінська, був у захопленні. Прийшовши до дому свого товариша, він хвалив партію та її керівників, під проводом яких техніка досягнула таких успіхів.

— Ти прилетів з Пінська до Мінська менше ніж за 5 хвилин?

— перебив його товариш.

— Так!

— І яка тобі з цього користь?

— Яка користь?! Це дає мені можливість бути першим у черзі за сірниками.

Кожен за своє...

Три в'язні, зустрівшись на подвір'ї сучасної чехословацької тюрми, розмовляють між собою.

1-ий в'язень: — Я тут тому, що мене обвинувачували в симпатіях до Радака.

2-ий в'язень: — Я тут тому, що мене обвинувачували в діяльності проти Радака.

3-ий в'язень: — Я тут тому, що я Радак.

Порада

Юнак хоче купити подарунок своїй дівчині і радиться з матір'ю:

— Мамо, коли б вам було сімнадцять років, який подарунок ви хотіли б одержати?

— Більше нічого, синку.

**Ч и т а й т е! П е р е д п л а ч у й т е!
П о ш и р ю т е!
"М О Л О Д У У К Р А І Н У"**

КРЕДИТОВИЙ СОЮЗ

- Платить 4% за депозити.
- Уділяє високі та дешеві позички.
- Асекурює ощадності до 2 тисяч, позички до \$10.000.
- Щоденне і вечірнє урядування.

ВПІШІТЬСЯ І КОРИСТАЙТЕ

З ПОСЛУГ

у КРЕДИТОВОМУ СОЮЗІ!

404 Bathurst St, Toronto

Tel.: EM 3-3994

З БІОГРАФІЇ МЕШКАНЦІВ САДУ

Ліванський кедр живе 3000 років. З його стовбурами у стародавні часи єгиптяни і сірійці будували кораблі, з нього ж було зроблено дах храму Діяни в Ефесі (Греція) і багато храмів на Сході. Деревина кедра, з якої був споруджений храм Аполлона в Атенах, через 2.000 років, що минули відтоді, залишилася ще здорововою. На думку древніх, смола кедра зберігає речі від гнилтя, розкладу. Тому нею натирали сувої папірусу і зживали її для бальзамування трупів.

**

Виявляється, плющ, який обиває стовбури дерев, живе до 500 років.

НОВІ ВИДАННЯ "СЛАВУТИ"

У видавництві "Славута" (10929 — 60 Авеню) можна набути такі видання:

Я. Славутич: "Місцями запорозькими" (проза) \$0.50

Я. Славутич: "Трофеї" (1938-1963), поезії, 320 стор. у твердій полот. opravі \$4.00

Я. Славутич: "Маєстат", шоста збірка \$1.00

В. Свідзінський: "Виbrane поезії" \$1.00

Я. Славутич: "Українська мова для дітей" (друге видання) \$1.50

Я. Славутич: "Вступ до української мови" \$1.00

Замовлення слати:

Slavuta Publishers

10920 — 60 Ave.

Edmonton Alta, Canada

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОПАЛОВУ ОЛИВУ

Чистимо, направляємо і вставляємо нові печі (форнеси)

Даємо цілорічну безоплатну обслугу печей нашим сталим відборцям опалової оліви.

D N I P R O FUEL OIL LTD.

196 Bathurst St., Toronto

Tel.: EM 6-6539

вночі:

RO 6-8446 — EM 6-6539